

บทที่ 3

การรุกรานและอิทธิพลของอารยัน

๓.๑ หลักฐาน

ในการศึกษาประวัติศาสตร์อินเดีย เรื่องราวของพวกอารยันนับว่ามีความสำคัญมาก ชาวอารยันไม่ใช่ชาวพื้นเมืองอินเดีย เมื่อเข้ามารุกรานและได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ในอินเดียเป็นเวลานาน จนครั้งหนึ่งได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ให้กำเนิดอารยธรรมอินเดีย แต่เมื่อขุดพบอารยธรรม ลุ่มแม่น้ำสินธุในต้นคริสตศตวรรษที่ ๒๐ จึงทำให้ข้อเท็จจริงนั้นคลาดเคลื่อนไป

หลักฐานสำคัญที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับพวกอารยัน มีสองประเภทด้วยกัน คือ พระเวท กับ มหากาพย์ สำหรับพระเวท ซึ่งประกอบด้วย อุกเวท สามเวท ยชุรเวท และ อถรรพเวท แต่เล่มแรกคืออุกเวท สันนิษฐานว่าได้รวบรวมขึ้นกว่า ๑,๑๐๐ ปีก่อนคริสตกาล เป็นเล่มที่เก่าแก่ที่สุด และให้รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของพวกอารยัน ตลอดจนสถานบ้านต่าง ๆ ของพวกอารยันที่เข้ามาในอินเดีย ในระยะต้น ๆ ไว้มากทีเดียว ดังนั้น นักประวัติศาสตร์มักแบ่งเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของอารยันในตอนต้นว่าเป็นยุคพระเวท หรือ สมัยพระเวท

หลักฐานอีกประเภทหนึ่ง ก็คือมหากาพย์ ๒ เรื่อง ได้แก่มหากาพย์ภารตะและ รามายณะ แต่เนื่องจากฉบับที่เหลืออยู่เป็นงานที่รวบรวมขึ้นในสมัยหลัง จึงเป็นการยากที่จะสรุป ลงความเห็นว่าเป็นหลักฐานที่เชื่อถือได้อย่างแท้จริง เว้นไว้เสียแต่ว่าจะได้หลักฐานอย่างอื่นมา ช่วยยืนยัน อาทิเช่น ชากวีลต่าง ๆ ที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดี อย่างไรก็ตาม มหากาพย์ สองเล่มดังกล่าวนี้ก็ยังมีประโยชน์และคุณค่า ซึ่งมีส่วนช่วยคลี่คลายและให้ความรู้เกี่ยวกับพวก อารยันในสมัยหลัง ๆ ได้

๓.๒ ลักษณะชาวอารยัน

พวกอารยันหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อริยกะ สืบเชื้อสายมาจากอารยันหรืออินโด-ยูโรเปียน ลัทธิฐานว่าเดิมมีภูมิลำเนาอยู่ทางภาคกลางของทวีปเอเชีย บริเวณรอบ ๆ ทะเลสาบแคสเปียน ภายหลังได้เคลื่อนย้ายจากบริเวณดังกล่าว กระจุกกระจายไปตามส่วนต่าง ๆ ของโลก พวกหนึ่งไปทางทิศตะวันตก และกระจายไปเป็นพลเมืองของประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป พวกนี้เรียกว่าพวกยูโรเปียนอารยัน พวกที่สองไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เข้าไปในอาฟกานิสถาน และหลังจากได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ระยะหนึ่ง พวกนี้ก็ขยับขยายไปทางทิศตะวันตก เข้าไปยังเปอร์เซีย พวกนี้เรียกว่า พวกเปอร์เซีย หรืออิเรเนียน พวกที่สามไปทางทิศตะวันออกผ่านช่องเขาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือเข้าไปในอินเดีย เรียกว่าชาวอินโดอารยัน ซึ่งเข้ามารุกรานอินเดียเมื่อประมาณ ๑,๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล

ลักษณะทั่ว ๆ ไปของชาวอารยัน เป็นพวกผิวขาว รูปร่างสูงใหญ่ งามโค้ง ศีรษะค่อนข้างยาว ผมนี้อ่อน และรูปหน้าได้สัดส่วน ชาวอารยันมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ก่อนบุกรุกเข้ามาในอินเดีย พวกอารยันยังไม่รู้จักตั้งเมืองเป็นหลักแหล่ง ค่าเนินชีวิตเป็นแบบกึ่งเร่ร่อน เลี้ยงสัตว์ระบบเศรษฐกิจของพวกเขาก็ให้ความสำคัญกับ "วัว" ซึ่งถือเป็นเครื่องวัดความ "มั่งมี" ไม่ว่าจะเป็นการทำสงคราม สวดอ้อนวอน หรือการที่จะต้องตอบแทนผู้ที่ทำหน้าที่ทางศาสนา ก็ขอให้เป็น "วัว" ฉะนั้น "วัว" จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับอารยัน และอาจด้วยเหตุผลนี้เองทำให้ แม้วัวเป็นสัตว์ที่เคารพบูชา มีการห้ามบริโภคเนื้อวัว ยกเว้นในบางโอกาส ย่อมเห็นได้ว่า การที่วัว มีคุณค่าในทางเศรษฐกิจสูง ทำให้มีค่าควรแก่การเคารพสูงไปด้วย และคงเป็นต้นเค้าของทัศนคติที่ถือว่า วัวเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ พาหนะที่ใช้ก็คัมภีร์ ใช้คัมภีร์ในการรบพุ่ง และมักใช้คัมภีร์เทียมรถ ในยามออกรบ ชนชั้นสูงจะใช้คัมภีร์เป็นพาหนะ ส่วนสามัญชนจะทำหน้าที่เป็นทหารราบ และถืออาวุธประเภทใดก็สุดแท้แต่จะหามาได้

สังคมแรก ๆ ของชาวอารยัน ประกอบด้วยนักรบ สามัญชน และพระ ชาวอารยัน
นิยมงานเลี้ยง นิยมเล่นดนตรี และตีการพนัน ช่างฝีมือชาวอารยันมีชื่อเสียงในการประดิษฐ์
อาวุธที่ใช้ในการทำสงคราม เช่น ขวาน หอก ดาบ ธนู และธรรมา สำหรับธรรมา ชาวอารยัน
มีความสามารถเป็นพิเศษ กล่าวคือสามารถประดิษฐ์ธรรมาที่มีน้ำหนักเบา และสามารถเคลื่อนไหว
ได้รวดเร็วกว่าธรรมาของพวกชาวสินธุที่หนัก^๒

ค.๓ สมัยพระเวท (ประมาณ ๑,๕๐๐-๑,๒๕๐ ปีก่อนคริสตกาล)

จากยุคเวท ทำให้ทราบถึงสภาพความเป็นไปของชาวอารยันทางการเมือง เศรษฐกิจ
และสังคมในสมัยแรกได้ดังนี้คือ ชาวอารยันได้เข้ามาบูรณานินเดียแบบมิได้เข้ามากันอย่างเป็น
กองทัพ หากแต่เป็นการอพยพผู้คนเข้ามาเป็นระยะ ๆ และภายหลังหลายร้อยปีที่อพยพเข้ามา
ก็ได้เข้าครอบครองอาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำสินธุ และภายหลังก็ได้ขยายขยายไปทางตะวันออกถึงลุ่ม
แม่น้ำยมนา และแม่น้ำคงคา จากหลักฐานดังกล่าวทำให้ทราบว่าชาวอารยันมีความเป็นอยู่เป็น
เผ่า ๆ (tribe) หัวหน้าเผ่าเรียกว่า "ราชา" ลักษณะการปกครองเผ่าเป็นไปในลักษณะ
ที่พ่อบ้านปกครองลูกบ้าน เมื่อเวลาผ่านไป ความจำเป็นที่จะต้องมีการคุ้มครองเผ่าที่มีความสามารถ
มากขึ้น จึงมีการเลือกผู้ที่เข้มแข็งและสามารถขึ้นเป็นหัวหน้า หัวหน้าที่ได้รับเลือกจะเริ่มได้
อภิสิทธิ์ในรูปการปกครองระบอบกษัตริย์ที่ละเล็กละน้อย แต่ละเผ่าจะมีสภาของเผ่าทำหน้าที่ช่วย
หัวหน้าเผ่าปกครอง สภาของเผ่า เรียกว่า สภา (Sabha) และสมิติ (Samiti) แต่เราไม่
อาจทราบได้ว่า สถาบันทั้งสองได้มีหน้าที่ประการใด เพราะหลักฐานมิได้ระบุไว้ อย่างไรก็ตาม
ก็อาจจะสันนิษฐานได้ว่า สภานั้นเป็นชุมนุมของผู้เผ่าในเผ่า ส่วนสมิติ เป็นชุมนุมของราษฎรทั้งเผ่า
ทั้งสองสภานี้ ในบางเผ่ามีอิทธิพลต่อสถาบันหัวหน้าเผ่ามาก เพราะในบางเผ่าที่ไม่มีการเลือก
หัวหน้าเผ่า สภาทั้งสองจะทำหน้าที่เป็นรัฐบาลปกครอง แต่การมีอำนาจแบบนี้ปรากฏน้อยมาก

ผู้ที่ เป็นหัวหน้าเผ่า ซึ่งเรียกว่า "ราชา" นั้น คัดเลือกมาจากที่ประชุมของนักรบ โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความสามารถและกล้าหาญในการสงคราม "ราชา" ในสมัยพระเวทมีหน้าที่สำคัญประการแรก คือ เป็นผู้นำทัพ จะต้องมีความเชี่ยวชาญในการสงคราม เพราะสิ่งนี้เป็นเครื่องประกันความมั่นคงให้แก่ตำแหน่ง นอกจากนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการป้องกันความปลอดภัยให้กับลูกเผ่า สิ่งตอบแทนที่ "ราชา" ได้รับ คือบรรณาการที่เป็นสิ่งของ ตามความสมัครใจของราษฎรในเผ่า ราชา ไม่มีอำนาจในการเรียกส่วยสาอากร ไม่มีสิทธิเหนือที่ดินใด ๆ ทั้งสิ้น สิ่งที่จะได้รับคือ ทรัพย์สินที่ได้มาจากการปล้นสะดมเผ่าอื่น ๆ หรือจากเชลยที่แพ้สงคราม สถานภาพของ "ราชา" ในสมัยนี้ยังไม่เป็นสมมุติเทพ ยังคงมีความผูกพันใกล้ชิดกับลูกเผ่า หน้าที่ของราชา นอกจากจะมีหน้าที่หลักในเรื่องกิจการสงครามแล้ว "ราชา" ก็ยังมีบทบาทในทางศาสนาอีกด้วย สำหรับในขั้นต้น ราชามีบทบาทน้อยมาก ผู้ที่มีบทบาทมากคือ พระหรือนักบวช แต่มาภายหลังฐานะทางศาสนาของราชาค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากความคิดที่ยกย่องราชาเป็นสมมุติเทพ ดังนั้นจึงเกิดมีพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้ตำแหน่ง "ราชา" อุดมคติสิทธิ์เยี่ยงเทพเจ้า พระเป็นผู้ประกอบพิธี เพราะถือว่าพระเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์และพระเป็นเจ้า และด้วยเหตุนี้ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างกษัตริย์และพราหมณ์จึงเกิดขึ้น เมื่ออำนาจของราชามากขึ้น ความโน้มเอียงในทางที่ทำให้ตำแหน่งราชาเป็นตำแหน่งสืบตระกูลจึงมีมากขึ้น ฐานะของสภา และสมิตีก็เปลี่ยนไป สถาบันทั้งสองอาจยังยั้ง "ราชา" ได้ แต่อำนาจเด็ดขาดอยู่ที่ผู้เป็น "ราชา"

อนึ่ง ตำแหน่ง "ราชา" ยังมีคณะที่ปรึกษาช่วยในการปกครอง และมีตำแหน่งราชการที่สำคัญอีก ๒ ตำแหน่ง คือ ปุโรหิต และเสนาณี ปุโรหิตเป็นทั้งพระและโหร เสนาณีเป็นตำแหน่งผู้บัญชาการทัพ นอกจากนี้ยังมีตำแหน่งรอง ๆ ลงไปอีกเช่น ผู้สอดแนมม้าไช้ หลักฐานสมัยหลัง ๆ มีกล่าวถึงตำแหน่งสารถิและขุนคลัง

ในเรื่องเกี่ยวกับสงคราม ในยุคเวทได้กล่าวไว้ว่า ชาวอารยันได้ชื่อว่าเป็นพวก
ที่มีเทคนิคในการรบพุ่งสูง อาวุธที่ชาวอารยันใช้ได้แก่ขวาน (shaft-hole axes) คบ
และหอกที่มีในมีดตรงกลางที่แข็งแกร่ง ส่วนอาวุธประเภทอื่น ๆ ก็ล้วนแล้วแต่มีประสิทธิภาพสูง
เหนือกว่าชาวลินดูทิงส์สัน นิกรบชาวอารยันมีความเชี่ยวชาญและเข็มโหดมาก โดยมีอยู่ที่ประเทศรัฐอัน
พิถีพิถันเป็นอาวุธ ข้างไม้และข้างทำร่นมาก็สามารถประติษฐานม้าที่มีน้ำหนักเบาและสามารถ
เคลื่อนไหวได้รวดเร็วกว่ารถของชาวลินดูทิงส์สันน้ำหนักมาก

ดังได้กล่าวไว้ในข้างต้นว่า สังคมของอารยันประกอบด้วยเผ่าต่าง ๆ ซึ่งมีความ
สนใจในเรื่องสงครามเป็นพิเศษ แม้ว่าในระยะต้นจะทำสงครามกับพวกคราเวียดินจนพ่ายแพ้
ไป ชาวอารยันยังมักทำสงครามในหมู่เดียวกันอีกด้วย ฉะนั้นระบบเผ่า (tribal system)
จึงมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่สับสน เช่น บางเผ่าสูญหายไป และบางเผ่าปรากฏขึ้นมา และใน
ขณะที่มีอีกหลายเผ่าที่เกิดขึ้นและการปะปนกัน

ในทางเศรษฐกิจ ดังได้กล่าวแล้วว่าชาวอารยัน เดิมไม่รู้จักตั้งบ้านเรือนเป็น
หลักแหล่ง คำเดิมชีวิตที่รุ่งเรืองเลี้ยงสัตว์ มี "วัว" เป็นเครื่องวัดความมั่งมี และคำว่า "สงคราม"
ก็คือความต้องการวัวเพิ่มเติมตนเอง ครั้นเมื่อได้เข้ามาในอินเดียแล้ว และได้ทำการอุปถัมภ์
พวกคราเวียดิน ซึ่งเป็นผู้เจริญที่บริเวณลุ่มแม่น้ำสินธุ ถอนร่นไปทางใต้ บางพวกที่ถูกจับได้ก็ให้
เป็นทาสรับใช้ แล้วก็เริ่มตั้งรกรากเป็นหลักแหล่งมั่นคงขึ้น ลักษณะทางเศรษฐกิจของพวกอารยัน
ก็เปลี่ยนแปลงไป คือเปลี่ยนแปลงจากเลี้ยงดูปศุสัตว์มาเป็นเกษตรกรรม ทั้งนี้เพราะพวกอารยัน
รู้จักใช้เหล็กมานานแล้ว จึงใช้เป็นเครื่องมือในการหักร้างทางพง และการมีเหล็กใช้ก็ช่วยเกื้อกูล
ต่อการดำรงชีวิตอยู่เป็นที่เป็นที่ เป็นทาง และทำมาหากินด้วยการทำไร่ไถนา แต่มิได้หมายความว่า
อาชีพเลี้ยงสัตว์จะยกเลิกไป ในความเป็นจริงยังคงปฏิบัติอยู่ แต่ได้มีการเริ่มทำกิจกรรมขึ้นมาอีก
อาชีพหนึ่ง เมื่อสังคมได้กลายเป็นสังคมเกษตรกรรมแล้ว อาชีพอื่น ๆ ก็ตามมา ซึ่งได้แก่ ข้างไม้
ประกอบรถม้า ช่างทำคันไถ ไม้โนปาเป็นของหาง่าย ทำให้อาชีพช่างไม้ขึ้นหน้าขึ้นตา นอกจากนี้

ชาวอารยันยังทำอาชีพเป็นช่างโลหะ ช่างทองแดง ช่างสัมฤทธิ์ ช่างปั้นหม้อ ช่างเครื่องหนัง ส่วนช่างเหล็กกล่าวว่ามีเทคนิคสูง ส่วนช่างฝีมือที่ประดิษฐ์อาวุธสงคราม ได้รับการยกย่องอย่างสูง อาวุธที่ใช้มีขวาน คาน หอก ธนูที่ประดิษฐ์ก็พิถีพิถัน ส่วนช่างไม้และช่างทำร่มม้าก็สามารถประดิษฐ์ร่มม้าที่มีน้ำหนักเบา และสามารถเคลื่อนไหวได้รวดเร็ว

ในทางสังคมเมื่ออารยันเข้ามาในอินเดียตอนแรก ๆ นั้น มีการแบ่งคนในสังคมออกเป็น ๓ ชั้นแล้วกว้าง ๆ คือ นักรบ นักบวช และสามัญชน เรื่องวรรณะยังไม่มีการประกอบอาชีพของพวกนี้ก็ยังไม่ได้กำหนดเป็นการสืบตระกูล แม้แต่กฎเกณฑ์ที่จะควบคุมการแต่งงานภายในชั้นต่าง ๆ ก็ยังไม่มี และยังไม่มียกห้ามเกี่ยวกับการบริโภคอาหารด้วย ฉะนั้นในตอนแรก ๆ การแบ่งคนออกเป็น ๓ ชั้นดังกล่าวนั้น นับว่าเป็นการจัดกลุ่มชนในทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างง่าย ๆ

ในเวลาต่อมา ความรู้สึกเกี่ยวกับระบบวรรณะก็เกิดขึ้น ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่พวกอารยันเข้ามาจับคู่กับพวกดราวิเดียน ๆ ที่หนีได้ก็หนีลงไปอยู่ทางใต้ มีบางพวกที่ถูกจับได้ก็จับเป็นทาสรับใช้พวกอารยัน พวกดราวิเดียนถึงจะรูปร่างหน้าตาน่าเกลียด ไม่สะอาดเมื่อเทียบกับพวกอารยัน แต่พวกนี้ก็มียารยธรรมที่สูงส่งกว่าพวกอารยัน ด้วยเหตุนี้พวกอารยันที่เข้ามาก็ได้รับเอาขนบธรรมเนียมประเพณีและอารยธรรมของพวกดราวิเดียนไว้ด้วย ไม่เพียงแต่เท่านั้น พวกอารยันยังได้เกี่ยวดองถึงขนาดแต่งงานกับพวกดราวิเดียนอีกด้วย เพราะมีหลักฐานว่าพวกอารยันที่เข้ามาบูรณานอินเดีย และแต่งงานอยู่กินกันเป็นคู่ตัวคู่เมีย ครั้นนานเข้า ๆ พวกอารยันก็มารู้สึกว่าพวกตนเองจะถูกกลืนเชื้อชาติโดยพวกดราวิเดียนที่มีจำนวนมากกว่า ถ้าหากไม่ห้ามการแต่งงานระหว่างชนทั้ง ๒ พวก ฉะนั้นจึงเกิดระบบวรรณะขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของเชื้อชาติ เพราะคำว่าวรรณะ (caste) แปลว่าสี ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า การปฏิบัติที่จะเป็นการนำไปสู่ระบบวรรณะ คือการกีดกันระหว่างพวกอารยัน และพวกที่อารยันเรียกว่า ทาส ซึ่งได้แก่พวกดราวิเดียน ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองที่พวกอารยันพากันรังเกียจรูปร่างหน้าตา ตลอดจนผิวพรรณเป็นที่ถูกเหยียดหยาม ถ้าคบค้าสมาคมด้วย จะทำให้ตนต้องสูญเสียความเป็นอารยันไป

ฉะนั้น จะเห็นได้ชัดทีเดียวว่า เป็นการกีดกันสตรี ระหว่างอารยันที่ชาวสะฮาด และทาสที่สีดำสกปรก การกีดกันฉนวนนี้จะรุนแรงมากขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป โดยเฉพาะในบริเวณ ภาคเหนือของอินเดีย เพราะเกิดมีการปะปนระหว่างพวกอารยัน และชาวพื้นเมืองมีมากขึ้น และเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก

หน่วยทางสังคมได้แก่ครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวรวมกันเข้าเป็น ความ ซึ่งต่อมา มีความหมายว่าหมู่บ้าน ครอบครัวที่เข้ามารวมเกี่ยวคองเป็นญาติพี่น้องกัน แต่ละครอบครัวมี ขนาดใหญ่พอสมควร รวมคนประมาณ ๓ ชั่วคน โดยทั่ว ๆ ไปลูกหลานที่เป็นบุรุษเพศมักจะรวม อยู่ด้วยกัน การแต่งงานตั้งแต่ยังเด็ก ยังไม่ถึงเป็นธรรมเนียม ในแต่ละครอบครัวจะมีการฉลองกัน อย่างเอิกเกริกเมื่อได้ลูกชาย ครอบครัวต่าง ๆ เวลาสาวค้อนอนมักจะขอให้มีลูกชายจำนวน มาก ๆ พวกเขาไม่ต้องการลูกสาว แต่ถ้าเกิดลูกสาวออกมา ก็ได้รับการเลี้ยงดูด้วยความเมตตา กรุณา เมื่อเติบโตขึ้นก็ได้รับการศึกษาและบางคนก็จะชอบแต่งบทสวด บางคนก็อาจจะศึกษาเป็น หมอจู้ (seer) และเมื่อเติบโตเป็นสาวเต็มตัวก็ได้รับการจัดการแต่งงาน โดยนางมีสิทธิ์ที่จะ เลือกคู่ได้ การแต่งงานมี ๒ แบบ คือ แต่งงานด้วยความรัก กับแต่งงานเพื่อการเงิน การแต่งงาน จะประกอบพิธีที่บ้านของพ่อแม่เจ้าสาว ตามปกติผู้ชายมีภรรยาได้เพียง ๑ คน แต่ก็พบหลักฐาน ว่าผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน สำหรับผู้หญิงจะมีสามีหลายคนนั้นไม่มี อย่างไรก็ตามผู้หญิง ก็มีสิทธิ์ที่จะแต่งงานคนที่สองได้ตามกฎหมายผู้หญิงจะเป็นอิสระ แต่จะต้องเคารพพึ่งพาญาติผู้ชาย เพื่อขอความช่วยเหลือเงิน ฐานะของผู้หญิงในบ้านก็มีเกียรติ มีสิทธิ์ทำพิธีทางศาสนากับสามี ได้ และได้รับยกย่องว่าเป็น "ราชินีของบ้าน" (Queen of his home)" ข้อที่น่าสังเกต สำหรับฐานะสตรีอารยันในสมัยนี้ก็คือ หญิงม่ายต้องเข้าพิธีทำเป็นสัตย์ผู้ภักดิ์ว่าทำลายตนเอง แต่ไม่ได้เข้าจริง ๆ สันนิษฐานว่าการปฏิบัติดังกล่าวอาจจะเป็นต้นเค้าของพิธีสตี (Sati) ซึ่งเป็นพิธีกระโดดเข้ากองไฟตายตามสามีของผู้หญิงฮินดูในสมัยต่อมา จะมีก็แต่เพียงการปฏิบัติ พอเป็นความหมายเท่านั้น

๓.๔ สมัยมหากาพย์ (ประมาณ ๑,๒๕๐-๔๕๐ ปีก่อนคริสตกาล)

เป็นสมัยของการขยายตัวของพวกอารยัน กล่าวคือ สมัยที่พวกอารยันได้เข้ามาตั้ง
หลักแหล่ง มีนคทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียแล้ว มีอารยันบางกลุ่มขยับขยายเดินทาง
ต่อไปทางทิศตะวันออก และเลยไปถึงเขตลุ่มแม่น้ำคงคา และขยายไปจนถึงฝั่งทางเหนือของ
ดินดอนสามเหลี่ยมในเบงกอล ภายใต้ผู้นำที่กล้าหาญ

พวกอารยันในสมัยนี้ เมื่อได้ตั้งหลักแหล่ง เป็นที่แน่นอนแล้ว แต่ละเผ่าก็จะมีถิ่นที่อยู่
ของตนเป็นสัดเป็นส่วนแน่นอน และจัดการขนานนามถิ่นที่อยู่ของตนตามชื่อของเผ่า และได้สถาปนา
อาณาจักรต่าง ๆ ขึ้นในลุ่มแม่น้ำคงคา อาณาจักรเหล่านี้ก็คือนครรัฐเล็ก ๆ ที่อยู่กันอย่างอิสระ
เป็นหน่วยทางการเมืองการปกครองที่ไม่ขึ้นกับใคร บางครั้งนครรัฐเหล่านี้ก็ทำสงครามกัน นครรัฐที่สำคัญ ๆ
ได้แก่รัฐเกษตรของพวกกฤญจาละ นครรัฐอโยธยาของพวกโกศาละ เป็นต้น

ในสมัยนี้บ้านเมืองไม่เป็นชนบทอีกแล้ว บ้านเมืองมักมีกำแพงล้อมรอบ และมีคูเมือง
ภายในเมืองมีถนนหนทางที่คึกเป็นระเบียบ มีการตามไฟและรักษาความสะอาด ตรงใจกลาง
ของเมืองเป็นวังของพระราชา การที่มีการตั้ง เมืองและนครขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสังคม
เผ่าเป็นสังคมที่มีเขตแดน (territorial society) ซึ่งได้ทำลายองค์การของเผ่า ซึ่ง
หมายถึงความรู้สึกของการร่วมกันของเผ่าและความเป็นญาติได้สูญสลายไป

สถานภาพของ "ราชา" มีอำนาจสูงกว่า อำนาจของหัวหน้าเผ่าในสมัยพระเวท
ทั้งนี้เพราะมีปัจจัย ๓ ประการ คือ ประการแรก ภูมิประเทศทางตะวันออก ล้วนแต่เป็นป่าทึบ
จึงทำให้พวกอารยันต้องหันมาร่วมมือกันและให้ความสำคัญแก่ผู้นำหรือผู้ปกครอง เพื่อขอความ
คุ้มครองมากขึ้นกว่าสมัยที่ยังเป็นเผ่าเล็ก ๆ ฐานะของ "ราชา" เริ่มมีอำนาจเด็ดขาด

ประการที่สอง ผู้นำหรือ "ราชา" มีพรานพณ์เป็นผู้ช่วยส่งเสริมสร้างเกียรติยศ
และอำนาจให้กับตนซึ่งเป็นการตอบแทนที่ผู้ปกครองให้การอุปถัมภ์แก่พรานพณ์ ดังนั้น ศิษีทางศาสนา

จึงถูกกำหนดขึ้นมา เพื่อเสริมสร้างอำนาจของ "ราชา" เช่น พิธีฮัสวเมธ ซึ่งเป็นการทำพิธีบูชาัญญา ซึ่งพัฒนาขึ้นมาเพื่อขยายอำนาจด้วยวิธีการของผู้ปกครอง ม้าจะถูกปล่อยให้ท่องเที่ยวไปเป็นเวลาหนึ่งปี และมีกองทัพของกษัตริย์ติดตามไป เมื่อไรก็ตามที่ม้าตัวนี้ย่างเหยียบเข้าไปในเขตแดนของกษัตริย์องค์ใด กษัตริย์องค์นั้นจะต้องเลือกว่า จะยอมอยู่ใต้อำนาจของกษัตริย์ผู้เป็นเจ้าของม้า หรือจะทำสงคราม นอกจากนี้ยังมีพิธีอื่นๆ อีกที่จะทำให้กษัตริย์มีอำนาจ ซึ่งกำหนดโดยพราหมณ์ ด้วยวิธีดังกล่าวนี้ทำให้ฐานะของกษัตริย์ และพราหมณ์จึงต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สภาของเผ่าก็หายไปเพราะความสัมพันธ์อันใกล้ชิดดังกล่าวนี้

ประการที่สาม กษัตริย์ในสมัยมหากาพย์มีกำลังเป็นของตนเอง หมายถึงมีกองทัพหาคอยติดตามไปในที่ต่าง ๆ ผู้ที่อยู่ในกองทัพจะต้องให้สัตย์ปฏิญาณว่าจะจงรักภักดี ซื่อตรงและติดตามพระราชินีไปยังที่ต่าง ๆ พระราชินีก็ยังมีอำนาจให้ทหาร และให้เกียรติยศเป็นการตอบแทน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การขยายตัวของชาวอารยันในระยะนี้ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเผ่าเป็นสังคมที่มีเขตแดน ความรู้สึกของการร่วมกันและความเป็นญาติสูญสลายไป ก่อให้เกิดหน่วยทางการเมืองที่ใหญ่กว่า ภายใต้การปกครองที่มีอำนาจเด็ดขาด จึงทำให้เพิ่มช่องว่างระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครอง

สภาพเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกัน การถางป่าเพื่อทำการเพาะปลูกได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ มีนิทานเรื่องหนึ่งใน พราหมณะ ได้กล่าวถึงการใช้ไฟ โดยได้รับคำสอนจากพระฤษีเทพเจ้าแห่งไฟ เพื่อทำให้ป่าโล่งเตียน นิทานเรื่องนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความก้าวหน้าของชาวอารยันที่ขยายไปทางตะวันออก และวิธีที่จะเอาชนะป่า เพื่อใช้ประโยชน์ของพื้นที่มีลักษณะภูมิประเทศเช่นนั้น จึงให้ความสำคัญกับการเกษตรกรรม นอกจากนี้ก็มีกาขยายตัวในอาชีพอื่น ๆ ตั้งเป็นอารย ธรรมเมือง และ เกิดการค้าขายขึ้น วิชาซึ่งเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนในสมัยนั้น ก็ เปลี่ยน เป็นการ ใช้ เหยี่ยวทองแดงขึ้น พอมาถึงปลายยุคนี้ พวก

พ่อค้าก็ใช้ตัวเงินแล้ว เศรษฐกิจของอารยันสมัยนี้ขยายตัวกว้างขวางมากขึ้น มีการค้าโดยทาง
เรือมากขึ้น เพราะปรากฏว่าในปี ๔๖๐ ก่อนคริสตกาล มีเรือบรรทุกน้ำหอม ผ้าไหม เครื่องเทศ
ผ้ามีสลิน และเพชรพลอยจากอินเดีย แล่นไปยังอียิปต์ อารเบีย และเมโสโปเตเมีย

ในทางสังคม สถาบันทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ในสมัยพระเวท ระบบวรรณะ
เป็นเพียงการแบ่งผิวระหว่างพวกอารยันกับพวกดราวิเดียน แต่พอมาถึงสมัยมหากาพย์ การแบ่ง
วรรณะก็ชัดเจนมากขึ้น และมีการแบ่งชั้นสังคมในหมู่พวกอารยันด้วยตนเอง โดยแบ่งออกเป็น
๔ วรรณะตามลำดับสูงต่ำ คือ

วรรณะพราหมณ์ หรือพระ

วรรณะ กษัตริย์ หรือนักรบ

วรรณะ แพทย์ หรือพ่อค้า ชาวนา และเจ้าของที่ดิน

วรรณะ ชูทร หรือทาส หรือผู้ที่มิสหายเลือกอารยันผสมกับทาส

นอกจากนี้ยังมีพวกนอกวรรณะอีก เรียกว่าพวกที่จับต้องไม่ได้หรือ "จัญทาล" (untouchables)

ในเบื้องต้นพวกกษัตริย์มีฐานะสังคมสูงกว่าพวกพราหมณ์ เพราะในระยะต้นของยุค
มหากาพย์ ศาสนาของพวกอารยันยังไม่เป็นตัวเป็นตน ยังไม่มีการจัดระเบียบแน่นอน ฉะนั้น
พราหมณ์จึงยังไม่มียศบพาท แต่พอสงครามระหว่างเผ่าชนเขาลง ศาสนาก็ยิ่งมีความสลับซับซ้อน
ยิ่งขึ้น พวกพราหมณ์ซึ่งมียศบพาทในการให้การศึกษาแก่พวกเขาวชน ทำตัวเป็นนักประวัติศาสตร์
ด้วยการบอกเล่าด้วยปาก และเป็นสื่อกลางระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ พราหมณ์ได้เข้ามามียศบพาท
สำคัญ ในปลายยุคกาพย์ และรักษายศบพาทนี้ไว้อย่างมั่นคงมาจนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐
หลังยุคกาพย์แล้ว ระบบวรรณะแตกแยกออกเป็นวรรณะย่อย ๆ อีกมากมาย ซึ่งมีความหมายทาง
เชื้อชาติ สังคม การเมือง เศรษฐกิจ และศาสนา

๓.๔ มหากาพย์ : รามายณะและมหาภารตะ

สิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นในยุคนี้ ที่ละเว้นเสียไม่ได้ก็คือ เรื่องราวของวรรณคดีสองเรื่อง คือ มหากาพย์รามายณะกับมหากาพย์ภารตะ วรรณคดีทั้งสองเล่มนี้มีความสำคัญต่อชีวิตและสังคมของชาวอินเดียในสมัยนั้นอย่างมาก ถึงขนาดเรียกความเป็นไปของอินเดียในระบอบนี้ว่าเป็นสมัยมหากาพย์จากวรรณคดีทั้งสองเรื่องนี้เผยให้เห็นถึง ลักษณะสังคม การเมือง ศาสนาและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอินเดียในขณะนั้นได้อย่างดียิ่ง จึงควรกล่าวถึงโดยสังเขป

มหากาพย์รามายณะแต่งโดยฤๅชาสมิท (Valmiki) ส่วนมหากาพย์ภารตะแต่งโดยฤๅชยาสะ (Vyasa) สำหรับระยะเวลาที่แต่งและรวบรวมขึ้น กล่าวได้ว่า ได้กระทำก่อนที่จะรวบรวมคัมภีร์พระเวทจบ รวบรวมมหากาพย์ทั้งสองอยู่เป็น เวลานานจนเสร็จสิ้นลงในประมาณ ๔๐๐-๕๐๐ ปี ก่อนคริสตกาล แต่เหตุการณ์ที่กล่าวไว้ในมหากาพย์นั้นย้อนหลังไปอีกหลายร้อยปี ภาษาที่ใช้เขียนเป็นภาษาสันสกฤต แต่มีใช้ภาษาชนิดเดียวกับที่ใช้เขียนคัมภีร์พระเวท ซึ่งเป็นภาษาชั้นสูงของพวกอารยัน เชื่อกันว่ามหากาพย์ทั้งสองเล่มนี้แสดงให้เห็นถึงความคิดและจิตใจของชาวอินเดียในสมัยนั้น ตลอดจนความเจริญของอารยธรรมอินเดียมากกว่าที่เขียนไว้ในคัมภีร์พระเวท

เรื่องราวของมหากาพย์ทั้งสองเล่มนี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกับเรื่องราวของกรีกโบราณ กล่าวคือ เป็นการสรรเสริญตำนานเกี่ยวกับวีรบุรุษประจำชาติ แต่มีลักษณะเป็นหลักฐาน ยืดยาวและยุ่งยากกว่าบทกวีของโฮเมอร์ มหากาพย์ภารตะเป็นเรื่องยาวกว่ารามายณะ และยาวประมาณ ๗ เท่าของเรื่องอีเลียดและโอดิสซีย์ของโฮเมอร์รวมกัน มหากาพย์นี้รวมเรื่องไว้หลายรส ทั้งบรมาย่าพัน ต่อบุญญาญญิต ผ่างไว้ด้วยนิทานเกี่ยวกับศาสนานาชนิดด้วยกัน และเป็นที่ยอมรับของประชาชน ต่อมาอีกหลายศตวรรษ ชาวอินเดียยกย่องนับถือมหากาพย์นี้แบบเดียวกับยกย่องนับถือพระเวท และเหมือนกับถวญญิตคัมภีร์ไบเบิลของชาวตะวันตก พวกพราหมณ์กำหนดบ้งคัมภีร์และผูกขาดการ

ศึกษาคัมภีร์พระเวท ในขณะที่ใคร ๆ ก็สามารถฟังนิยายหรือศึกษามหากาพย์นี้ได้โดยไม่มีการ
บังคับ

เรื่องย่อของรามายณะมีดังนี้ ท้าวทศรถ กษัตริย์ผู้ครองอโยธยา ซึ่งเป็นนครหลวง
ของแคว้นโกศล มีมเหสี ๓ องค์ และโอรส ๔ องค์ เมื่อทรงพระชราภาพมีพระประสงค์จะให้
พระรามโอรสองค์ใหญ่ได้ครองราชสมบัติ จึงทรงแต่งตั้งให้พระรามเป็นยุพราชด้วยความเห็นชอบ
ของประชาชน เป็นเหตุให้ไกเกษี มเหสีองค์ที่ ๓ มีความริษยา เพราะต้องการให้พระภรต
โอรสของนางได้เป็นกษัตริย์ต่อไป พระนางจึงขอลงโทษจากท้าวทศรถ ซึ่งเป็นผลให้พระราม
ต้องเสด็จออกจากบ้านเมืองไปประทับในป่าเป็นเวลานานถึง ๑๔ ปี

การเสด็จไปประทับในป่าครั้งนั้น นางสีดาพระมเหสีเสด็จตามไปด้วยพร้อมกับ
พระลักษมณ์พระอนุชา เมื่อเสด็จออกจากบ้านเมืองได้ไม่นาน พระอนุชาต่างมารดาผู้มีความรักใคร่
ใน พระรามมาก ปฏิเสธที่จะครองราชสมบัติ และได้รักษาราชบัลลังก์ไว้สำหรับพระเชษฐา
ส่วนพระราม นางสีดา และพระลักษมณ์ทรงดำเนินชีวิตด้วยความยากลำบาก ซึ่งตรงกันข้ามกับชีวิต
ที่สุขสบายในวัง แต่ทุกองค์ก็พอพระทัย ในขณะที่ประทับในป่านั้น พระรามกับพระลักษมณ์ต้องต่อสู้
กับพญายักษ์หลายครั้ง

เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพญายักษ์ก็คือ นางสังกษมา ซึ่งเป็นน้องสาวของราพณาสูร
กษัตริย์เมืองลังกา เห็นพระลักษมณ์ก็ปรารถนาจะได้มาเป็นพระสวามี พระลักษมณ์ปฏิเสธ นางก็ไม่ยอม
ปล่อยตัวพระลักษมณ์ พระลักษมณ์ทรงพิโรธจึงตัดจมูกของนางเสีย เมื่อราพณาสูรทราบข่าวมีความ
โกรธมาก ซึ่งวางแผนที่จะแก้แค้น จึงส่งญาติผู้ใหญ่คือ ม้ารีต ให้ไปยังที่ประทับของพระราม
โดยปลอมตัวเป็นกวางทองที่สวยงามยิ่ง นางสีดาต้อง เล่นหัวของกวางทองมีความประสงค์จะได้
จึงขอลงโทษให้พระรามไปจับกวางทองมาให้ พระรามจึงสั่งให้พระลักษมณ์อยู่คอยเฝ้านางสีดา ลักครู
ต่อมา พระลักษมณ์และนางสีดาได้ยินเสียงพระราม เรียกร้องให้ช่วย พระลักษมณ์จึงตัดสินใจถึงนางสีดา

แล้วรีบไปช่วยพระเชษฐา เมื่อพระลักษมณ์ออกไปเพราะหลงกลม้าศึก ซึ่งทำเสียงเลียนแบบเสียงพระราม จึงเป็นโอกาสให้ราพณาสูรที่ปลอมตัวเข้ามาในที่ประทับ และจับนางสีดาไปไว้ที่ลังกา

เมื่อพระรามและพระลักษมณ์ กลับมาไม่พบนางสีดา ก็เสียพระทัยยิ่ง และออกติดตามทั้งสององค์ได้รับความช่วยเหลือจากสุคริพ และทศกัณฐ์และพลลิงของเขา พวกเขาข้ามทะเลปราบและฆ่าราพณาสูร และนำนางสีดากลับคืนมา เมื่อระยะเวลาการเนรเทศหมดไป พระรามเสด็จกลับอโยธยา พร้อมด้วยนางสีดา พระลักษมณ์ และทศกัณฐ์ พระภรตก็ถวายราชบังลังก์ คืนพระรามก็ขึ้นปกครองบ้านเมืองด้วยความสงบสุข แต่แล้วได้มีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นซึ่งได้ทำลายความสุขเสียสิ้น คือมีรายงานถึงพระรามว่า ผู้คนสงสัยความบริสุทธิ์ของนางสีดา ตอนที่นางสีดาไปอยู่กับราพณาสูรในลังกา พระรามจึงขับไล่นางสีดาไปอยู่ป่า เพื่อสนองความต้องการของประชากรราษฎรของพระองค์ นางสีดาเชื่อฟังพระสวามีตามหน้าที่และสละกายอยู่ในอาศรมของฤๅษีวาลมิกิ ๗ ที่นั่น พระนางประสูติโอรส ๒ องค์ คือ ลพ และกุษะ โอรสทั้งสองได้รับการสั่งสอนจากฤๅษีวาลมิกิ จึงมีความสามารถถึงขั้นเป็นผู้ชำนาญพิเศษ เมื่อพระรามประกอบพิธีอภิเษกเมธ โอรสทั้ง ๒ สามารถจับม้าอุปราศรของพระรามได้ โดยไม่ทราบว่าเป็นของบิดาของตน จึงได้มีการสู้รบกัน พระรามถูกฆ่าตาย ฤๅษีวาลมิกิจึงคืนชีวิตให้แก่พระราม และบอกพระรามให้พิสูจน์โอรสทั้ง ๒ องค์ แต่พระรามทรงประสงค์จะทดสอบนางสีดามากกว่า ด้วยความเศร้าโศกนางสีดาขอร้องให้พระแม่ธรณีแยกแผ่นดินออก และนำนางไปไว้กับพระแม่ธรณี

จะเห็นได้ว่า บุคคลสำคัญในเรื่องได้แสดงถึงบุคคลในอุดมคติในทัศนะต่าง ๆ กัน เช่นพระราม ก็เป็นบุตรในอุดมคติ ที่เคารพคำสั่งสอนของบิดาเป็นสามีในอุดมคติ ที่สละชบาได้ และในขณะที่เดียวกันก็เป็นนักปกครองอุดมคติที่มีความกล้าหาญ เสียสละพระชบาเพื่อความผาสุกของอาณาประชาราษฎร์ ฉะนั้น ลักษณะของพระราม หมายถึง สันติสุข ยึดธรรม และ ^{เต็มอ}ภาค สำหรับนางสีดาก็เป็นสตรีอินทรีย์ในอุดมคติ ที่เป็นภรรยาที่เสียสละทุกอย่างออกติดตามรับใช้พระสวามีไปอยู่ในป่าด้วยความยินดี นอกจากนี้นางสีดายังแสดงถึงความบริสุทธิ์ ความภักดี ความเสียสละ

และความทุกข์ซึ่งเป็นลักษณะของสตรีอินเดียน ส่วนพระลักษณะและพระภรตก็แสดงออกถึงอุดมคติ
ของความรักที่รักนถอง แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องในครอบครัว สำหรับราพณาสูร (ทศกัณฐ์)
เป็นตัวแทนของความทารุณ อยุติธรรมและความชั่วช้า

มหากาพย์ภารตะ กล่าวได้ว่าเป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองที่ยาวที่สุดในโลก
เนื้อเรื่องคือการทำสงครามรบเกี่ยวกับระหว่างพี่น้องสองตระกูล คือตระกูลปาดมพกับตระกูล
เการพ ซึ่งกษัตริย์ทั้งสองตระกูลสืบมาจากบรรพบุรุษเดียวกันคือ ท้าวภรต สาเหตุของสงคราม
คือการแย่งชิงสิทธิในการปกครองแผ่นดิน ซึ่งพอจะกล่าวรายละเอียดได้ดังนี้ ปาณชูเป็นกษัตริย์
ปกครองอาณาจักรที่อยู่ระหว่างแม่น้ำคงคาและแม่น้ำยมุนา ทรงมีโอรส ๔ องค์ คือ ยุธิษฐิระ
วิมาะ อรชุน นกุล และสทเทพ เมื่อพระเจ้าปาณชูสวรรคต ท้าวธฤตราษฎร์ พระอนุชาผู้มีพระเนตร
บอดได้ปกครองอาณาจักรแทน เนื่องจากพระนัดดาทั้ง ๔ ยังทรงพระเยาว์ ท้าวธฤตราษฎร์มี
น้ำพระทัยเมตตา จึงให้พระนัดดาทั้ง ๔ รับการศึกษาอย่างดี สำหรับอรชุนเป็นผู้ที่ได้แสดงความ
สามารถเหนือผู้อื่น คือแสดงความเป็นนักรบที่เก่งกล้า มีฝีมือแม่นยำในการยิงธนู ทำให้โอรสของ
ท้าวธฤตราษฎร์มีความริษยา ในความสามารถของพวกปาดมพ ส่วนตระกูลของท้าวธฤตราษฎร์คือ
ตระกูลเการพ โอรสองค์ใหญ่ของท้าวธฤตราษฎร์คือ ทูรโยธน์ จึงวางแผนขับไล่พวกปาดมพให้
ออกไปอยู่ป่า เป็นเหตุให้พี่น้องปาดมพต้องพากันออกนอกเมืองไป

พี่น้องปาดมพทั้ง ๔ ได้เดินทางไปยังเมืองต่าง ๆ ในที่สุดได้มาถึงแคว้นปัญจาละ
อรชุนได้เข้าพิธีสมรสกับราชธิดา ชื่อ เทราปตีของกษัตริย์ปัญจาละ ด้วยคำแนะนำของมารดา
ของพี่น้องปาดมพ เทราปตีได้ทำหน้าที่เป็นภรรยาของปาดมพทั้ง ๔ กษัตริย์แห่งแคว้นปัญจาละ
ได้ช่วยเหลือพวกปาดมพให้ได้ดินแดนคืนมาส่วนหนึ่ง ยุธิษฐิระได้สร้างเมืองหลวงขึ้นใหม่คือ
เมืองอินทปรสดี ซึ่งอยู่ใกล้กับนครเคลชิ ฝ่ายทูรโยธน์เมื่อทราบเรื่องเข้าก็ไม่พอใจ เพราะ
ต้องการจะทำลายพวกปาดมพให้หมด จึงวางแผนห้าพันเล่นสะกากับยุธิษฐิระ ยุธิษฐิระเป็น
ฝ่ายแพ้นับต้องเสียทั้งเมืองและเสียทั้งเทราปตีผู้ชานา พวกปาดมพจึงถูกเนรเทศตามข้อผูกพัน

และใช้เวลาอรอนแรมอยู่ในป่าเป็นเวลา ๑๓ ปี ในที่สุดพวกป่าดกพหัดคลืนใจที่จะขออาณาจักรของ พระบิดาคืนมา พวกป่าดกพหิงไปหาพระกฤษณะกษัตริย์ผู้ครองนครยะทะวัสให้ช่วยเหลือ พระ กฤษณะทรงใช้ความพยายามชักชวนทูรโยธน์ให้แบ่งดินแดนให้แก่พี่น้องป่าดกพ แต่ไม่ประสบความสำเร็จสงครามระหว่างพี่น้องสองตระกูลจึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กองทัพทั้งสองฝ่าย ประจันหน้ากันที่ทุ่งราบกุรเกษคร ซึ่งอยู่ใกล้กรุงเคลชิในปัจจุบัน สงครามครั้งนี้เป็นมหายุทธ สงคราม การรบดำเนินไปอย่างดุเดือดนานติดต่อกันถึง ๑๘ วัน ต่างเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมาก ในที่สุดฝ่ายป่าดกพเป็นฝ่ายชนะ ตามคติฮินดูถือว่ามหาภารตะเป็นเรื่องการทำสงครามระหว่าง ธรรมฝ่ายหนึ่งกับอธรรมอีกฝ่ายหนึ่ง และในที่สุดฝ่ายธรรมก็เป็นฝ่ายมีชัย

๓.๖ ศาสนาของอารยัน (ศาสนาพราหมณ์)

ศาสนาของชาวอารยันในขั้นแรก นับถือฤๅษีปีศาจและอำนาจต่าง ๆ ทางธรรมชาติ ที่ตนไม่สามารถจะอธิบายได้ ทั้งนี้เพราะชาวอารยันในสมัยพระเวทดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติ มาก คือดำรงชีวิตอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติมากกว่าที่จะตีตัวออกจากธรรมชาติ เสียหมด เพราะฉะนั้นธรรมชาติจึงมีอิทธิพลต่อความเชื่อของอารยันมาก ฉะนั้นศาสนาของชาวอารยันจึง เป็นเรื่องของศาสนาของจักรวาล

ต่อมาการนับถืออำนาจต่าง ๆ^{ของ} ธรรมชาติค่อย ๆ พัฒนามาเคารพในรูปของเทพ หรือเทพีซึ่งปรากฏมีจำนวนมากมาย เทพที่ควรกล่าวนาม ได้แก่ พระอินทร์ พระวรุณเทพ และ พระอัคนีเทพ

ในคัมภีร์ฤๅกเวท กล่าวไว้ว่า พระอินทร์เป็นเทพสูงสุด มีประวัติความเป็นมาก็เมื่อ ตอนที่พวกอารยันได้บุกรุกเข้ามาในอินเดีย ชาวอารยันได้ต่อสู้เรื่อยมาโดยต้องทำสงครามกับชน เผ่าต่าง ๆ ที่เป็นฝ่ายตรงข้ามเป็นระยะ ๆ ไป ในที่สุดพวกอารยันก็ได้รับชัยชนะ และได้เข้าไป ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบปัญจาบ ซึ่งเรียกว่า "ดินแดนสี่ปณฑี" ในการทำสงครามครั้งนั้น พวก

อารยันมีพระอินทร์เป็นหัวหน้า ต่อมาชาวอารยันจึงตั้งให้พระอินทร์เป็นเทพไป จะเห็นได้ว่าการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ได้ค่อย ๆ กลายรูปเป็นเทพนิยายไป อย่างไรก็ตามชาวอารยันก็ให้การเคารพบูชาพระอินทร์เป็นเทพสูงสุด และก็มี ความเชื่อว่า พระอินทร์เป็นเทพแห่งบรรยากาศ มักถือกันว่าเป็นสิ่งเดียวกับฟ้าร้อง และแกว่งอาวุธ "สายฟ้า" ด้วยเหตุนี้พระอินทร์จึงเป็นผู้ทำลายล้างปีศาจแห่งฝนแล้ง และความมืด ทรงเป็นผู้ป่าวประกาศให้ฝนตก เพื่อขุบชีวิตให้มนุษย์และสัตว์ในอินเดียน

พระอัคนีเทพ ก็คือการทำไฟที่ใช้ในการบูชา ให้มีตัวตนและเป็นเทพขึ้นมา ในคัมภีร์ฤคเวท พระอัคนีมีความเป็นเด่น เป็นที่สองรองจากพระอินทร์องค์เดียวเท่านั้น พระอัคนีมีสามรูปคือในโลกมีรูปเป็นไฟ ในบรรยากาศมีรูปเป็นแสงสว่าง และในสวรรค์มีรูปเป็นดวงอาทิตย์ ดังนั้นหน้าที่ของพระอัคนีในฐานะที่เป็นไฟสำหรับการบูชาของพวกพระ จึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับทวยเทพในสรวงสวรรค์ โดยเฉพาะอัคนีเทพจะถือสิ่งของที่พวกพราหมณ์จะเทลงไปในไฟเพื่อถวายทวยเทพ ดังนั้นการประจบอัคนีเทพตามพิธีรีตองที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระเวท จึงมีความสำคัญต่อพวกอารยันอย่างใหญ่หลวงทีเดียว

พระวรุณเทพ เป็นเทพผู้บริหารกฎจักรวาล ซึ่งทำพฤติกรรมทั้งปวง ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ บรรดาในโลกลนี้ ให้ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ เช่น พระวรุณเทพ ทรงขยายโลกนี้ออกไป และทรงทำให้ดวงอาทิตย์เคลื่อนย้ายไปได้และทรงเป็นผู้ที่ส่งฝนลงมา แต่ทรงเห็นว่าแม่น้ำน้ำหลายสายจะทำให้แม่น้ำฝนไหลล้นลงสู่มหาสมุทร แต่มหาสมุทรก็มีได้เต็มด้วยน้ำเลย เพราะฉะนั้นจึงเป็นการถูกต้องที่จะเรียกพระองค์ว่าทรง เป็นใหญ่เหนือศีลธรรมของมนุษยชาติด้วย พระวรุณเทพทรงมีหน้าที่ที่จะทำให้ตระหนักว่าไม่มีการล่องละเมิดกฎจักรวาล หรือกฎของมนุษย์ใด ๆ เลย

หัวใจสำคัญของศาสนาของชาวอารยันในสมัยพระเวท ก็คือการทำพิธีบูชาเทวดา ซึ่งเรียกว่าการทำพิธีบูชาสัตว แต่การบูชาเทพเทวดาเหล่านี้ ในขั้นต้นก็กระทำกันในแต่ละ

ครอบครัว ผู้ที่ทำหน้าที่ก็คือผู้เป็นพ่อบ้านหรือแม่บ้านของแต่ละครอบครัวนั่นเอง พิธีก็จัดทำง่าย ๆ ไม่ต้องมีศาลหรือเทวาลัย เมื่อจะสังเวद्य เทพเทวดาก็เอาเครื่องสังเวद्यไปวางกองไว้ที่พื้นดิน แล้วกล่าวคำสวดหรือสรรเสริญเอนยอเทวดา และอ้อนวอนขอความช่วยเหลือตามที่ตนต้องการ ในการบูชาเทวดา ถ้าหากมีการประจบประแจงเอาอกเอาใจใส่สาธยายเทวดาให้เป็นที่พอใจแล้ว ก็จะได้ผลดียิ่งขึ้น จึงได้เกิดมีพิธีรีตองวางเป็นกำหนดไว้มากมาย ถ้าผู้ใดไม่ได้เรียนรู้มาก่อนก็ทำเองไม่ได้ ไม่ขลังไม่ศักดิ์สิทธิ์ ในที่สุดจึงต้องมีผู้เชี่ยวชาญในการนี้ ซึ่งได้แก่พวกพราหมณ์ แล้วพวกพราหมณ์ก็เพิ่มเติมเสริมสิ่งต่าง ๆ ขึ้นในพิธี ให้ออกย่นซับซ้อนยิ่งขึ้น เกิดเป็นตำราที่ว่าด้วยเรื่องพิธีกรรม ขึ้นมากมาย มีทั้งมนต์ เลขยันต์ ฤกษ์ยามาที่ ตำราดังกล่าวนี้เรียกว่าคัมภีร์พระเวท เวทแปลว่าความรู้ ในที่นี้หมายถึงเอาความรู้ที่ช่วยคนให้ได้รับความสงบระงับจากเขวตาคี

คัมภีร์พระเวทในชั้นแรกมี ๓ เล่ม คือ ฤคเวท ยชุรเวท และสามเวท ดังมีรายละเอียดดังนี้

ฤคเวท เป็นบทสรรเสริญคุณ และฤกษ์ของเทวะหรือธรรมชาติ กล่าวถึงประวัติการสร้างโลกทั้งปวง และหน้าที่ของพระพรหมผู้สร้างมนุษย์และสรรพสิ่ง

ยชุรเวท แสดงพิธีบูชาบวงสรวงต่าง ๆ และบทสวด ในเวลาทำพิธีกรรม ที่เรียกว่า ยัญกรรม หรือยัญกรรม

สามเวท แสดงกลศาสตร์หรือศิลปศาสตร์ รวมทั้งสังคีต เป็นบทสวดสรรเสริญคุณ และฤกษ์ของเทวะ ซึ่งเกิดขึ้นใหม่ และนับถือกันใหม่ในสมัยต่อมา

ทั้งสามนี้เรียกว่าไตรเพทหรือไตรเวท ต่อมาถึงปลายสมัยพราหมณ์มีเวทเพิ่มขึ้นอีกเล่มหนึ่ง เรียกว่า อาถรรพเวท เป็นบทสวดคาถาเกี่ยวกับไสยศาสตร์

พิธีรีตอง ในการทำพิธีบูชาัญญาของศาสนาชาวอารยัน ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พราหมณะ ซึ่งแต่งขึ้นระหว่าง ๕๐๐-๖๐๐ ปีก่อนคริสตกาล เนื้อหาในคัมภีร์พราหมณะ เป็นเรื่องเกี่ยวกับทฤษฎี และการปฏิบัติในการบูชาัญญา หรือเป็นเรื่องของกฎและคำอธิบาย กฎ ก็คือคำสั่งอย่างละเอียด เกี่ยวกับโอกาส นิกบวช และไฟศักดิ์สิทธิ์ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับพิธีรีตอง เครื่องบวงสรวงและ เครื่องใช้ในการบูชา คำจ้างสำหรับพระและพิธีล้างบาป ตลอดจนรายละเอียดที่ศักดิ์สิทธิ์อีกมากมาย ที่เกี่ยวกับการบูชาัญญาเฉพาะอย่าง ส่วนคำอธิบายก็คือการให้เหตุผลต่อกฎต่าง ๆ เหล่านั้นนั่นเอง

ประเพณีเกี่ยวกับการบูชาัญญาตามที่พวกพราหมณ์ได้บรรจุทำอย่างประณีตนั้น นับว่า เป็นงานที่ซับซ้อนและสลับสนับเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม ตามคัมภีร์พราหมณะเราอาจกล่าวได้ว่าการบูชาัญญาใหญ่ ๆ มีอยู่ ๓ ประเภทด้วยกันคือ^{๑๐}

๑. การบูชาด้วยอาหารที่หุงต้มแล้ว ซึ่งจะต้องใช้บูชาไฟในบ้าน
๒. การบูชาด้วยเครื่องเช่นสังเวद्यต้องใช้บูชาไฟ เสรตตะ (พระเวท) ที่ศักดิ์สิทธิ์
๓. การบูชาด้วยน้ำโสม ต้องใช้บูชาไฟ เสรตตะ (พระเวท) ที่ศักดิ์สิทธิ์

อธิบาย ไฟ เสรตตะ หรือไฟพระเวท เป็นไฟศักดิ์สิทธิ์ ที่จะต้องมีการตระเตรียม วัตถุต่าง ๆ อย่างพิถีพิถันและมีพิธีรีตองละเอียดพิสดาร ซึ่งได้แก่การตระเตรียมสถานที่สำหรับ ตั้งเตาไฟ ซึ่งเป็นที่ใดก็ได้ เพราะย่อมมีแก่นแท้ของพระอัคนิ (ไฟ) แฝงอยู่ที่นั่น แล้วพระผู้ที่ ประกอบพิธีก็จะใช้ดาบไม้ขีดเส้นสามเส้นลง ณ จุดที่เลือกเป็นที่ตั้งเตาไฟ ส่วนของแผ่นดินนี้ ตอนใดก็ตามที่ถูกเหยียบ หรือเป็นมลทิน เพราะมีน้ำลายอยู่บนส่วนนั้น พระก็จะขุดดินตรงนั้นขึ้นมา และขจัดมันออกไป โดยการใช้สัญญลักษณ์ แล้วพระก็จะก่อไฟศักดิ์สิทธิ์ขึ้นบนดินนั้น ซึ่งที่ดินตรงนั้น ได้กลายเป็นดินที่มีคุณค่าไป เพราะได้ทำให้ศักดิ์สิทธิ์แล้ว เมื่อพระขีดเส้นสามเส้นลงบนจุดที่เลือก สำหรับเป็นสถานที่ตั้งเตาไฟ แล้วพระก็จะใช้น้ำพรหมลงบนเส้นเหล่านั้น การพรมน้ำมีความหมายว่า น้ำเป็นอาหาร เมื่อน้ำมาสู่โลกนี้จึงได้ผลิตอาหารขึ้นมาได้อย่างมากมาย การที่พระพรมน้ำมนต์ก็จะ

ทำให้พระอัคนีเจริญด้วยอาหารมากมาย นอกจากนั้น น้ำ เป็นเพศหญิงและพระอัคนีเป็นเพศชาย โดยการพรมน้ำพระย้อมทำพระอัคนีให้อุดมด้วยอู่มรส ที่จะก่อให้เกิดลูกหลานต่อไป โดยอาศัยน้ำนี้เอง เราจึงได้รับโลกทั้งปวง เมื่อได้รับโลกทั้งปวงนี้โดยอาศัยน้ำขึ้นมาแล้ว พระก็ก่อไฟศักดิ์สิทธิ์ขึ้น

นอกจากจะมีพิธีรีตอง เกี่ยวกับการเตรียมสถานที่สำหรับตั้งเตาไฟแล้ว ในเรื่องอื่น ๆ ก็มีพิธีรีตองที่ละเอียดอีกเช่นกัน เช่น หน้าที่ใช้ในพิธีก็มีการกำหนดถึงความหนาของไม้หนุ่ยที่จะใช้ในยัญพิธีที่จะประกอบในวันข้างขึ้นและในวันเพ็ญเป็นต้น นอกจากนั้นก็ยังมีการวางกฎเกณฑ์อีกหลายชั้นตอน เช่น พระผู้เป็นเจ้าของพิธี ควรใช้เคียว ชิดเป็นเส้นวงกลมเล็กขนาดกำถั่ว เท่าที่พระจะเห็นว่าเพียงพอต่อการที่จะใช้เป็นหนุ่ยสำหรับโปรยลงไป สำหรับการเขียนให้เป็นวงนั้น พระควรท่องสูตร ๓ คาบและชิดเส้นรอบ ๆ กำถั่วซ้ำอีก ๓ รอบเช่นนี้เป็นต้น

ดังได้กล่าวแล้วว่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำพิธีบูชาโยนก็คือพวกพระหรือพราหมณ์ ถ้ากลุ่มคนพวกนี้ไม่ทำ ก็จะประกอบพิธีบูชาโยนไม่ได้ ฉะนั้นย่อมทำให้พราหมณ์มีความสำคัญขึ้นมา เพราะเป็นพวกเดียวที่รู้เวทย์มนต์คาถา และยังอ้างว่ามีอำนาจลึกลับอีกด้วย และยังว่าตนเองเป็นสื่อกลางระหว่างพระเป็นเจ้ากับมนุษย์ ในกาลต่อมา พวกพราหมณ์ก็เริ่มมีอำนาจมากขึ้น และมีอิทธิพลมากในวงการต่าง ๆ เพราะจะทำอะไรก็ต้องพึ่งพราหมณ์ การประกอบพิธีบูชาโยนและสังเวद्यพระเป็นเจ้า ซึ่งเคยเป็นไปอย่างง่าย ๆ เริ่มสลับซับซ้อนขึ้น พราหมณ์ได้กลายเป็นผู้วิเศษ และมีอิทธิพลมากในวงการต่าง ๆ ฉะนั้นศาสนาของสมัยนี้จึงมักเรียกกันว่าลัทธิพราหมณ์ ซึ่งต่อมาก็ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป แก้อไขให้เข้ากับความต้องการของประชาชนอยู่เสมอ จนภายหลังหรือที่เรารู้จักในปัจจุบันนี้คือลัทธิฮินดู

ดังนั้นกล่าวได้ว่า ในตอนปลายของสมัยพระเวท พราหมณ์ทำให้ผู้ที่นับถือส่วนมากมั่นใจว่า การคงอยู่ของจักรวาลนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการประกอบพิธีกรรมบูชาโยนที่พวกพราหมณ์เป็นผู้กระทำ และกำหนด หากปราศจากพราหมณ์และพิธีกรรมแล้ว จะก่อให้เกิดความหายนะและภัยพิบัติ

เมื่ออารยันขยายอำนาจไปในบริเวณลุ่มแม่น้ำคงคา และขยายไปจนถึงฝั่งทางเหนือของดินดอนสามเหลี่ยมในเบงกอล ภูมิภาคนี้เป็นป่า จึงได้ให้ความสำคัญกับการเกษตรกรรม การปกครองเปลี่ยนแปลงเป็นการตั้งเมือง และนครขึ้น เปลี่ยนแปลงจากสังคมเผ่าเป็นสังคมที่มีเขตแดน ความเป็นญาติและความรู้สึกร่วมกันของเผ่าสูญสลายไป ความรู้สึกใหม่ที่ตามมาคือ ความรู้สึกของความไม่ปลอดภัย กระตุ้นให้เกิดลัทธิทรามานตน (asceticism) และลัทธิมองโลกในแง่ร้าย ความคิดใหม่ในทางศาสนาที่เกิดขึ้นระยะนี้ก็คือ ลัทธิปัจเจกบุคคลนิยม ศูนย์รวมที่ตนเอง (religious individualism) ทั้งนี้เพราะการปกครองของพราหมณ์โดยเน้นพิธีกรรมไม่สามารถสร้างความพอใจได้อีกต่อไป ในสมัยนี้จึงได้มีการเฝ้าหาความรู้ทางลัทธิลึกลับ และแสวงหาความรู้แจ้งที่มีนอกเหนือการบูชาผู้แก่พระเจ้าต่าง ๆ

แนวความคิดที่เกิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในตอนปลายของสมัยนี้ก็คือเรื่อง "สังสาระ" คือการเวียนว่ายตายเกิดของวิญญาณ และสัมพันธ์กับเรื่อง "กรรม" หมายถึงการทำดีและเลวของชีวิตนี้จะกำหนดฐานะในชีวิตหน้า คำสอนดังกล่าวไม่ใช่ของชาวอารยัน หมายความว่าถ้าหากชาติก่อนทำชั่วไว้มากชีวิตนี้ก็จะมีลำบากในทฤษฎีกรรมได้ให้คำมั่นสัญญาไว้ว่าจะให้ชีวิตที่ดีแก่ผู้ประพฤติดี แต่บางคนพบว่าขณะที่ต้องเกิดแล้วเกิดอีกเป็นสิ่งที่น่าสะพึงกลัว นักพรตจึงอุทิศเวลาค้นหาความลับที่จะช่วยปลดปล่อยมนุษย์ให้พ้นจากวงจรการเกิดการตายที่ไม่รู้จักจบสิ้น ส่วนเป้าหมายที่พราหมณ์สั่งให้ประกอบพิธีบูชาผู้ตนนั้น ไม่สามารถจะช่วยให้

ในระยะนี้ได้มีคัมภีร์ "อรุญกะ" เกิดขึ้น ซึ่งเป็นหนังสือคำสอนของพวกนักพรตหรือฤาษีที่เข้าไปนั่งวิปัสสนาในป่า ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่มีภัยอันตราย แต่การประกอบพิธีบูชาผู้ตนยังไม่สูญหายไปไหน นักพรตยังคงยอมรับความจำเป็นของการประกอบพิธีบูชาผู้ตนของพราหมณ์อยู่ พวกนักพรตได้พยายามแสวงหาคำตอบเพื่ออธิบายความหมายอันเป็นลึกลับลึกลับของพิธีนั้น และสำหรับพวกเขาความหมายดังกล่าวนี้มีความสำคัญยิ่งกว่าการกระทำพิธีบูชาผู้ตนเสียอีก^{๑๑}

"อรัญกะ" แปลว่าบทเรียนของผู้อยู่ป่า เป็นคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของพรหมณ์ตั้งแต่เกิด ไปจนถึงการออกป่าบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุโมกษะ การปฏิบัติตามบทเรียนนั้น ๆ เรียกว่าการเข้าสู่อาศรม อาศรมแห่งการบำเพ็ญเพียร ประพาศตนให้เป็นพรหมณ์ มีอยู่ ๔ อาศรมคือ พรหมจารี คฤหัสถ์ วานปรสธ และสันยาสี^{๑๒}

ขั้นแรก คือขั้นการบำเพ็ญตนเป็นพรหมจารีบุคคล ในช่วงวัยแรกของบุคคลเป็นช่วงอุทิศเวลาให้กับการศึกษาคัมภีร์พระเวท โดยอาศัยครูเป็นผู้นำ การศึกษานี้จะเริ่มต้นระหว่างอายุ ๘-๑๒ ปี สำหรับเด็กที่อยู่ในวาระทั้งสามคือพรหมณ์ กษัตริย์ และแพศย์ ได้เข้าสู่พิธีกรรมทางศาสนาที่เรียกว่าทวิชาติ (Twice-Borne) และตามปกติการศึกษาสิ้นสุดลงเมื่ออายุย่างเข้า ๒๐ ปี ในช่วงที่ปฏิบัติตัวเป็นนักศึกษาอยู่นั้น เขาจะคอยรับใช้ครูทุกอย่าง จะซื่อสัตย์และยอมรับคำสอนทั้งหมดที่ครูสอนให้ โดยไม่ชักใช้โต้วถาม ปัญหาที่ว่า การปฏิบัติตัวเป็นพรหมจารีบุคคลในวาระอื่น นอกจากพรหมณ์ย่อมมีขอบเขตกว้างขวางเพียงใดนั้น เป็นการยากที่จะพูดถึง เพราะว่าเด็กชาวอินเดียส่วนใหญ่อยู่ เหมือนจะสนใจ เฉพาะในวิชาแขนงพหุวิทยกรรม และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของวาระตนเท่านั้น

ขั้นที่สอง ขั้นคฤหัสถ์ เป็นขั้นชีวิตการสมรส มีครอบครัว และอุทิศตัวให้กับการบำเพ็ญประโยชน์ตามกฎ เกณฑ์ที่มีอยู่ในวาระของตน

ขั้นที่สาม คือขั้นวานปรสธ หมายถึง เป็นขั้นที่เมื่อทำภารกิจในขั้นที่สองสมบูรณ์แล้ว เขาก็เป็นอิสระที่จะมอบภารกิจต่าง ๆ ใ้กับทายาท แล้วตนเองไม่ว่าจะยังมีภรรยาอยู่หรือไม่ ก็จะทำชีวิตที่เหลือให้กับการปฏิบัติสมาธิ การทรมานตนแบบฤาษี เพื่อแสวงหาความจริงสูงสุด แต่เป็นการยากที่จะกำหนดว่ามีชาวอินเดียมากน้อย เพียงใดที่จะเข้าถึงชีวิตขั้นที่ ๓ นี้ ประเด็นที่น่าคิดก็คือ การที่ทายาทมีประสงค์ที่จะรับมรดกและการจัดการภาระทั้งครอบครัวนั้น ดูเหมือนจะมีส่วนกระตุ้นให้ผู้เป็นบิดา หันไปสู่วิตที่สามนี้มากกว่าที่จะมีแรงกระตุ้นไปทางการแสวงหาความจริงเพียงประการเดียว

ขั้นที่สี่ ขั้นสัญญาเป็นขั้นที่จะต้องละภารกิจการงานโลกทั้งปวง และถือปฏิบัติตนเป็น
นักพรตพเนจร เพื่ออุทิศตัวให้กับการแสวงหาความจริงสูงสุด เป็นการเตรียมตัวเพื่อความตายที่
จะมาถึง

คัมภีร์อุปนิษัท เป็นตัวแทนพัฒนาการความคิดทางด้านศาสนาตามคัมภีร์พระเวท
ขั้นสุดท้าย และเป็นลักษณะสุดท้ายของศาสนาพราหมณ์ ดังนั้นคัมภีร์อุปนิษัทจึงเป็นอวสานของพระเวท
(เวทานตะ) เพราะฉะนั้น สำนักปรัชญาลัทธิฮินดูแบบคลาสสิกสมัยต่อมา ซึ่งวางหลักคำสอนของตน
ไว้กับหลักฐานแห่งคัมภีร์อุปนิษัท จึงเรียกกันว่า "เวทานตะ" คัมภีร์อุปนิษัทประกอบด้วยสิ่งที่เป็น
เหตุผลทางปรัชญา เป็นการแสดงความก้าวหน้าทางความคิดและจิตใจ เริ่มความสงสัยและแสวง-
หาเหตุผล หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า ปรัชญาในอุปนิษัท (ดังมีรายละเอียดต่อไป) ได้แสดง
ถึงความไม่พอใจต่อการบูชาแบบพิธีกรรมบูชาผู้ต่อพระเจ้าต่าง ๆ ตามคัมภีร์พระเวท และต่อการ
ครอบงำในพิธีกรรมของพวกพราหมณ์ ดังนั้นผู้บำเพ็ญทุกรมานคนแต่ละคน ซึ่งอาจจะได้รับแรงคลอใจ
จากคำสอนที่ไม่ใช่เป็นของอารยัน ซึ่งได้เสาะแสวงหาความจริงสูงสุดที่อยู่เบื้องหลังพระเจ้า
เหล่านั้นขึ้นคือ วิญญาณสากลหรือพรหมัน ซึ่งเชื่อว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่เหนือโลกแห่งปรากฏการณ์นี้
และมีอยู่เหนือพระเจ้าซึ่งเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และเชื่อว่าวิญญาณสากลนี้เป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกับอาตมัน ซึ่งมีอยู่ในทุก ๆ คน และเป็นสิ่งอมตะ

อาตมัน เป็นสิ่งที่ไม่มีความรู้สึกต่อสิ่งใด ๆ เลยนอกจากต่อตัวเองเท่านั้น อาตมัน
เป็นความรู้สึกตัวเองที่บริสุทธิ์ เช่นนั้น และในเงื่อนไขนี้เองที่เขาถือว่าอาตมัน เป็นเอกลักษณ์
กับความแท้จริงที่สูงสุด^{๑๓}

อาจกล่าวโดยสรุปถึงสาระสำคัญของอุปนิษัทได้ดังนี้คือ

๑. ทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลกำเนิดจาก "พรหม" ซึ่งเป็นสสารที่ไม่มีตัวตน
ไม่มีรูปร่าง ไม่มีการเกิด ไม่มีการแตกดับสลาย

๒. ชีวิตทั้งปวงมาจากดวงวิญญาณสูงสุดเรียกว่า "อาตมัน" ซึ่งไม่แตกดับหรือสูญสลาย เป็นดวงวิญญาณอมตะ และเป็นที่เกิดแห่งวิญญาณทั้งปวง

๓. "พรหม" และ "อาตมัน" เป็นสิ่งเดียวกันแยกออกกันไม่ได้ ^{จาก} เป็นที่รวมแห่งชีวิตทั้งปวง เป็นความลึกลับความแท้จริงแห่งสิ่งทั้งมวล

๔. โลกมนุษย์ เป็นโลกแห่งสัมผัส รูป รส กลิ่น เสียง ความเชื่อว่า โลกและมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งซึ่งไม่เกี่ยวกับอาตมัน นั้นเป็นมายาหรือภาพลวง เพราะโลกแห่งสัมผัส รูป รส กลิ่น เสียง นั้นอุปถัมภ์เป็นส่วนหนึ่งของพรหม

๕. เมื่ออยู่ในโลก มนุษย์ได้ข่มเหตความเชื่อทุกสิ่งทุกอย่างให้แก่สิ่งซึ่งไม่จริงยั่งยืน เพราะฉะนั้นผลที่ได้ตอบแทนจึงไม่ยั่งยืน และไม่เป็นที่พอใจ มนุษย์จะต้องหาทางเข้าสู่โมกษะ คือความหลุดพ้นจากสิ่งผูกพันทั้งหลาย และยอมรับความจริงเกี่ยวกับพรหม

๖. มนุษย์จะหลุดพ้นจากมายาหรือภาพลวงได้นั้น เป็นไปตามกฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสาระ ตามกฎแห่งกรรม ดังนั้น เราจะต้องมีประสบการณ์นาน ๆ จึงจะเรียนรู้ถึงภพมายาและการแบ่งแยกกัน จะเรียนได้แต่ในโลกมนุษย์ ดังนั้นเราจึงต้องเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ต่าง ๆ คือ การเวียนว่ายตายเกิดในรูปต่าง ๆ กัน สำหรับเรื่องเวียนว่ายตายเกิด พวกฮินดูมีความเชื่อว่า วรรณะทั้ง ๔ มีขึ้นเนื่องจากมนุษย์ที่อุบัติมาในโลกมีสภาพความเป็นไปไม่สม่ำเสมอกัน ทั้งนี้เพราะเป็นไปตามกรรมที่ตนประกอบขึ้น และการเกิดในแต่ละวรรณะก็เพื่อที่แต่ละบุคคลจะได้รู้ถึงสภาพของชีวิตตามผลแห่งการกระทำในชาติก่อน ตามหลัก ชูทร เป็นพวกต่ำสุดที่ยังอยู่ห่างไกลจากพรหมมากและพราหมณ์เป็นผู้ที่ใกล้จะบรรลุถึงโมกษะ

๓.๗ ความเป็นไปของฮินดูในระบอบที่ศาสนาพราหมณ์รุ่งเรือง

๓.๗.๑ ทางด้านเศรษฐกิจ

ในระบอบนี้พราหมณ์ได้พยายามกำอำนาจทางเศรษฐกิจด้วยการ เน้นความสำคัญที่

พิธีกรรม โดยเติมกำหนดพิธีกรรมที่เป็นแบบง่าย ๆ ให้สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ให้พิธีกรรมมีพิธีรีตอง มากขึ้น ซึ่งในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวนี้มีความจำเป็นต้องใช้เงินทองเป็นจำนวนมาก หาก ไม่ปฏิบัติตามที่พราหมณ์กำหนดแล้ว จะถือว่าเป็นการทำผิดพระประสงค์ของพระเป็นเจ้า และ พระเป็นเจ้าจะนำภัยพิบัติมาสู่ผู้ชดใช้นั้น อนึ่ง ที่จำเป็นต้องใช้เงินทองเป็นจำนวนมากขึ้น ก็ เพราะว่าการประกอบพิธีบูชายัญนั้นมักจะใช้วัวม้าสัตว์ ซึ่งรวมทั้ง คน วัว ม้า ช้าง แพะ แกะ และนก เป็นต้น และจำนวนสัตว์เหล่านี้ก็ต้องใช้เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทละเป็น ร้อย ๆ ขึ้นไป นอกจากนี้ผู้ประกอบพิธียังต้องเตรียมเงินทอง ข้าวปลาอาหารและเสื้อผ้าไว้ แจกแก่พวกพราหมณ์ตามฐานะและเกียรติยศอีกด้วย ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าในระยะนี้ผู้ที่ได้ผล ประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยอาศัยพิธีทางศาสนา ก็เห็นจะได้แก่พวกพราหมณ์ ส่วนวรรณะอื่น ๆ ได้รับผลกระทบกระเทือนอันเนื่องมาแต่การประกอบพิธีกรรมในลักษณะนี้ก็เป็นส่วนใหญ่ เช่น วรรณะกษัตริย์ ซึ่งเป็นที่ทราบชัดกันดีแล้วว่า ภาระหน้าที่สำคัญก็คือต้องทำสงครามปกป้องให้ความ คุ่มครองแก่ประชาชน ฉะนั้น กษัตริย์ในชั้นพื้นฐานจำเป็นต้องใช้จ่ายในการสงครามเป็นอันมาก อยู่แล้ว และในเมื่อออกทำสงครามก็จำเป็นต้องประกอบพิธีทางศาสนาทั้งก่อนออกรบและหลังรบ อีกอย่างน้อยก็ก่อนออกรบก็มักจะต้องทำพิธีฮั้ว เมธบ้าง ดัดไม้ข่มนามบ้าง ซึ่งเป็นการเอาฤกษ์เอาชัย ไว้ก่อน ครั้นรบเสร็จก็ต้องทำพิธีเฉลิมฉลองอีก ครั้นต้องมาทำพิธีกรรมที่จำเป็นต้องใช้จ่ายสูง จึง ทำให้ภาวะทางเศรษฐกิจของพวกวรรณะกษัตริย์คลอนแคลนเหมือนกัน

สำหรับวรรณะแพศย์ ซึ่งได้แก่พ่อค้า และกสิกรเป็นส่วนใหญ่ ผลกระทบเห็นจะเกิดขึ้น กับพวกพ่อค้ามาก ทั้งนี้ก็เพราะว่า ในชั้นพื้นฐานพ่อค้ามีลักษณะ เป็นคนมัธยัสถ์ กระตือรือร้น ประการถัดมาเขามีหน้าที่ต้องถวายเป็นบริวารการให้กับวรรณะกษัตริย์ และมีหน้าที่ช้ำ เมื่อจะประกอบ พิธีทางศาสนา กลับต้องมาปฏิบัติที่ไม่อาจกระทำได้ง่าย ๆ เหมือนแต่ครั้งก่อนกลับต้องแสวงหาเงิน ทองมาเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายที่สูง ในการประกอบพิธีอีก ฉะนั้นพวกพ่อค้าจึงได้รับความเดือดร้อนมาก ถ้าหากไม่ปฏิบัติตามก็เกรงว่าพระเจ้าจะไม่โปรดปรานและจะนำภัยพิบัติไม่ อำนวยโชคในทางการค้าให้กับตนได้

ส่วนผู้ที่ เป็นกสิกรซึ่งก็ทำนาทำไร่ เลี้ยงวัวเลี้ยงควายเป็นอาชีพหลัก ซึ่งอาชีพเหล่านี้ ก็ยากนักที่จะแสวงหาเงินทองจำนวนมากได้ ฉะนั้นจึงไม่อาจจะทำพิธีทางศาสนาตามที่ พราหมณ์กำหนดได้ หรือมีฉะนั้นก็อาจหาทางโดยการอุทิศที่ดินให้เขา แต่ก็อีกนั่นแหละ วิธีนี้ก็สร้างความ เคียดคร้อนให้ตนเองโดยไม่จำเป็นเลย

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า การประกอบพิธีทางศาสนาที่เคยมีมาแต่เดิมนั้น เคยเป็นพิธีที่ทำกัน อย่างง่าย ๆ ใคร ๆ ก็ประกอบได้โดยสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายแต่เพียงเล็กน้อย แต่บัดนี้พราหมณ์ ได้พัฒนาให้พิธีกลับซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งจำเป็นจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ฉะนั้นจะส่งผลกระทบต่อ เกิด ความเคียดคร้อนกันทั่วหน้า นับตั้งแต่วรรณะกษัตริย์เรื่อยลงมา

๓.๗.๒ ทางด้านสังคม

ระบบวรรณะได้ถูกดึงเข้ามาเป็นหลักทางศาสนา ฉะนั้นในระยะเวลาที่ศาสนาพราหมณ์ เจริญรุ่งเรืองนี้ สังคมอินเดียได้มีการแบ่งชั้นวรรณะกันหนาแน่นมากขึ้น และพราหมณ์ได้อ้างว่า พระผู้เป็นเจ้าได้กำหนดเกี่ยวกับการแบ่งชั้นวรรณะไว้ว่า ทุกวรรณะต่างแยกออกมาจากส่วน ต่าง ๆ ของร่างกายพระพรหม เช่น พวพราหมณ์มาจากปาก พวกกษัตริย์มาจากมือและแขน พวกไวยศย์มาจากขา ส่วนพวกศูทรมาจากเท้าซึ่งเป็นของต่ำสุด เพราะฉะนั้นความสำคัญของแต่ละ วรรณะจึงขึ้นกับความสำคัญของส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ที่แต่ละวรรณะแบ่งแยกมา และใน คัมภีร์พระเวทยังระบุหน้าที่ของแต่ละวรรณะไว้อีกว่า

๑..พวกพราหมณ์ทำหน้าที่สอน ศึกษา ประกอบพิธีบูชาผู้ และช่วยเป็นผู้ประกอบ พิธี เป็นผู้ให้ทานและรับทาน

๒. กษัตริย์ ต้องคุ้มครองประชาชน สละทรัพย์สินประกอบพิธีบูชาญญ (ยัญพิธี)

ศึกษาได้ไม่ผูกพันกับความสุขทางกามารมณ์

๓. พวกแพทย์ ต้องเลี้ยงดูวัวคายน สละทรัพย์สินประกอบยัญพิธีได้ ศึกษาได้
ทำการค้าและพาณิชย์กรรม ให้กู้เงินและทำการเกษตรกรรม

๔. แต่สำหรับศูทร พระผู้เป็นเจ้าของได้กำหนดอาชีพ (กรรม) ให้แก่ศูทรเพียง
อย่างเดียวเท่านั้น นั่นคือ รับใช้วรรณะทั้ง ๓ โดยไม่มีความอาฆาตพยาบาท^{๑๔}

จะเห็นได้ว่า เป็นการแบ่งพวกอารยันและไม่ใช่อารยันอย่างเห็นชัด ๆ ที่เดียว
และยกย่องพราหมณ์ให้สูงสุดในสังคม พวกศูทรเป็นพวกที่ต่ำที่สุดในสังคม ฉะนั้น การกำหนด
หน้าที่ลงไปตามหลักของศาสนานี้ จะเห็นได้ชัดว่า ๓ วรรณะแรกได้ทำ พิธีบูชาญญได้
ฉะนั้นพวกนี้ได้รับชื่อใหม่ว่าเป็นพวกทริชาติ คือ วรรณะที่เกิด ๒ ครั้ง เกิดครั้งที่ ๑ ก็คือใน
มนุษย์โลก และครั้งที่ ๒ เมื่อเข้าสู่พิธีรับเข้าในวรรณะ ศูทร ซึ่งเป็นวรรณะต่ำสุด
ไม่มีสิทธิ์เข้าทำพิธีเข้าวรรณะ จึงไม่เรียกทริชาติ ฉะนั้น แม้แต่ทางศาสนาก็ถูกกีดกันเสียแล้ว
ในการปฏิบัติด้านอื่น ๆ พวกศูทรก็ถูกข่มเหงรังแกมาก เพราะถือว่าเป็นพวกที่น่ารัง ถ้าพวก
ศูทรไปทำร้ายหรือทำผิดผิดเพียงพวกอารยันเข้าหรือแม้แต่จะนั่งเสมอกับพวกอารยัน ก็จะถูก
ลงโทษอย่างหนัก ในด้านการศึกษา พวกศูทรก็ไม่ได้รับอนุญาตให้ศึกษาสัมภีร์พระเวท และยัง
ในสมัยที่พวกพราหมณ์เฟื่องฟูนี้ พวกศูทรและพวกไวศยได้รับการรังแกมาก มีหลักฐานกล่าววว่า
"ประหนึ่งไวศยะ ต้องส่งบรรณาการให้คนอื่นต้องถูกกัน ถูกกดขี่ตามชอบใจ ประหนึ่งศูทรเหมือน
คนใช้ให้เขาโล่งมาได้ตามสบาย" อันนี้ก็จะเห็นได้ชัดว่าฐานะของไวศย และพวกศูทรต่ำต้อยมาก

สังคมของอินเดียในตอนนั้น นอกเหนือไปจากแบ่งออกเป็นวรรณะใหญ่ ๆ นี้แล้ว
สังคมอินเดียก็ยังมีแบ่งชั้นย่อย ๆ ลงไปอีก โดยพวกพราหมณ์ได้กำหนดเอาจากลักษณะของการ
แต่งงาน ว่าบุตรที่ออกมาจะอยู่ในวรรณะไหน ฉะนั้น วรรณะย่อย ๆ ที่เกิดขึ้น บางทีเรียกว่า
วรรณะสังกร ซึ่งมีประมาณกว่า ๓,๐๐๐ ในอินเดียขณะนี้

หลักเกณฑ์ในการจัดวรรณะย่อย ก็คือ การแต่งงาน ซึ่งการแต่งงานแบบอินดูของ
อินเดียมียู่ ๓ แบบ คือ

๑. การแต่งงานที่สามีภรรยาอยู่ในวรรณะเดียวกัน
๒. การแต่งงานที่ดีคือ สามีอยู่ในวรรณะที่สูงกว่าภรรยา
๓. การแต่งงานที่เลว คือภรรยาอยู่ในวรรณะที่สูงกว่าสามี บุตรที่เกิดจากการแต่งงาน
ที่เลว ถือว่าน่ารังเกียจเป็นพิเศษ เช่น จณฑาล ซึ่งเป็นบุตรที่เกิดจากบิดาเป็นชูทร มารดาเป็น
พราหมณ์ถือว่าเป็นวรรณะที่จะแตะต้องมิได้ต่ำที่สุด

ฉะนั้นจากหลักของการแต่งงาน ๓ แบบ จึงกำหนดวรรณะของเด็กออกมาว่า

แบบที่ ๑

สามีและภรรยาอยู่ในวรรณะเดียวกัน และอยู่ร่วมกันด้วยการสมรสที่ถูกต้อง เมื่อ
กำเนิดบุตร ๆ นั้นก็อยู่ในวรรณะเดียวกับบิดามารดา และเป็นผู้สามารถที่จะสืบวงศ์สกุลได้
แบบที่ ๒

ผลจากการแต่งงานชนิดดี (สามีอยู่ในวรรณะที่สูงกว่า) ผลออกมาดังนี้คือ

บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นพราหมณ์ มารดาเป็นกษัตริย์ เรียกว่า "มูรธาวลิกตะ"
บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นพราหมณ์ มารดาเป็นแพศย์ เรียกว่า "ฮัมพิษฐะ" บุตรที่เกิดจากพ่อเป็น
พราหมณ์ มารดาเป็นชูทร เรียกว่า "นิษาทะ" หรือ "ปารุศวะ" ก็ได้

บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นกษัตริย์ มารดาเป็นแพศย์หรือชูทร ตามประเพณีที่ถือกันมา
เรียกว่า "มาหิษยะ" หรือ "อุคระ" บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นแพศย์ มารดาเป็นชูทร เรียกว่า
"กณะ" กฎนี้ตั้งขึ้นเฉพาะสำหรับบุคคลที่สมรสเท่านั้น

แบบที่ ๓

วาระสังกร อันเป็นผลมาจากการแต่งงานชนิดเลว คือที่มารดามีฐานะสูงกว่าบิดา คือบุตรที่บิดาเป็นกษัตริย์ มารดาเป็นพราหมณ์ เรียกว่า "สุตะ" บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นแพศย์ มารดาเป็นพราหมณ์ เรียกว่า "ไวเทททะ" บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นสุทร มารดาเป็นพราหมณ์ เรียกว่า "จณฑาล" ซึ่งเป็นผู้ที่ถูกขับออกจากวรรณะธรรมทั้งมวล อันนี้ว่าสงสารที่สุด ถือว่าต่ำสุดแต่ต้องไม่ได้

หญิงกษัตริย์มีสามีเป็นแพศย์ บุตรเรียกว่า "มาคระ" ถ้าสามีเป็นสุทร บุตรเรียกว่า "กษัตตฤ" หญิงแพศย์มีสามีเป็นสุทร บุตรเรียกว่า "อาโยควะ"

บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นมาคิษยะ มารดาเป็นภรรยาเรียกว่า "รตการะ"

ชื่อที่น่าสังเกตก็คือ ชื่อของวาระสังกร แต่ละชื่อล้วนแต่มีความหมายทั้งนั้น เช่น อัมพิษฐะ หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญรักษาโรค หรือหมอ เกิดที่แคว้นอัมพิษฐะ

นิษาทะ	หมายถึง ผู้ทำประมงและล่าสัตว์ มีกำเปิดเดิมเป็นคนเผ่าพื้นเมือง
สุตะ	หมายถึง สารถี กวี
กษัตตฤ	หมายถึง คนเผ่าประจู่
มคิษยะ	หมายถึง โศบาล
ไวเทททะ	หมายถึง พ่อค้า เกิดที่แคว้นวิเททะ
มาคระ	หมายถึง พ่อค้า เกิดที่แคว้นมคธ

ดังนั้น วรณะสังกรเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นว่าเป็นความฉลาดของพวกพราหมณ์ในการกำหนดอาชีพของคนพวกนี้ไว้ เพื่อจัดระเบียบแบ่งปันหน้าที่ในทางสังคม เพื่อให้เหมาะสมกับบุตรที่เกิดจากการแต่งงานแบบพันทางชนิดต่าง ๆ นี้ อย่างไรก็ตาม การกำหนดวรณะสังกรก็มีข้อยกเว้นคือวรณะสังกรอาจยกระดับขึ้นสู่สถานะแห่งวรณะที่แท้จริงที่สูงกว่าได้ขึ้นไปได้ และยังมีให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงในด้านอาชีพ จะเป็นตัวเปลี่ยนแปลงในวรณะด้วยเสมอ ฉะนั้น ชาตिकाเกิดมิได้เป็นปัจจัยเดียวเท่านั้นที่จะพิจารณาตัดสินวรณะ เพราะครอบครัวพราหมณ์ที่ดำรงชีวิตอยู่ด้วยอาชีพของศูทรติดต่อกันมาถึง ๗ ชั่วคน ก็ย่อมกลายเป็นศูทรด้วย นอกจากนั้นการตัดสินวรณะก็ยังมีอีกกรณีหนึ่งคือ การแต่งงานในครั้งที่ ๔ เช่น พราหมณ์มีภรรยาเป็นศูทร ก็ให้กำเนิดธิดาเป็นนิษาทะ พราหมณ์อีกคนหนึ่ง แต่งงานกับธิดาที่เป็นนิษาทะ และได้ธิดาขึ้นมาคนหนึ่ง พราหมณ์ที่มีภรรยาเป็นนิษาทะตามแบบนี้มา ๗ ชั่วอายุคน ได้บุตรขึ้นมา บุตรนี้ก็จะเป็นพราหมณ์ มิใช่เป็นสมาชิกของวรณะสังกรได้อีกต่อไปแล้ว^{๑๖}

อย่างไรก็ดี ในบรรดาวรณะสังกรเหล่านี้ที่เกิดขึ้น ก็ไม่มีพวกไหนที่จริงจังมากไปกว่าพวกจัณฑาล ซึ่งมีมารดาเป็นพราหมณ์ มีบิดาเป็นศูทร พวกนี้ได้รับการดูถูกเหยียดหยามในสังคมมากที่สุด และพวกวรรณะอื่น ๆ มักจัดให้อยู่นอกสังคม แม้แต่เงาของพวกนี้ ก็ถือว่าเป็นสิ่งสกปรก มีมลทิน และมักจะทำให้ทำงานที่ไม่บริสุทธิ์สะอาด เช่น ตักอุจจาระบ้าง เอาซากศพไปทิ้งบ้าง หรือไม้ก็ทำงานเย็บหนัง เป็นต้น และพวกนี้จะต้องถอยออกนอกประชาคมพวกอารยันพวกนี้บางทีก็จัดอยู่นอกวรรณะและมักจะมีเครื่องหมายแสดงให้เห็นว่าแตกต่างจากวรรณะอื่น ๆ และเวลาตนจะเดินทางไปไหนมาไหน ก็ต้องถือไม้เคาะไปตามทาง ว่าตอนนี้ตัวเองกำลังจะผ่านไป ดังมีตัวอย่าง เรื่องราวของจัณฑาลที่ถูกข่มเหงรังแก ที่ปรากฏอยู่ในอรรถกถามาตั้งคชาฎก^{๑๗} จัณฑาลผู้นี้ชื่อนายมาตังคะ ถูกข่มเหงรังแกจากชนชั้นสูง เพราะบังเอิญเดินขอลานในเส้นทางที่ธิดาเศรษฐีพราหมณ์กำลังจะไปทำบุญที่งานนักขัตฤกษ์ เมื่อนางเห็นนายมาตังคะเข้า จึงรู้สึกเป็นเสนียด จึงงอกไปงานเลี้ยง เป็น

เหตุให้ผู้ที่จะไปร่วมบริโภคอาหารที่งานนักชดถุกซ์โกรธแค้นพากันมาทุบตีนายมาดังคะ เรื่องราวใน
ชาฎกตอนนี้แสดงให้เห็นว่าสถานภาพของจังหวัดต่ำต้อยมากในสังคม เพราะนอกจากจังหวัดจะมี
ฐานะยากจน เพราะถ้าไม่ประกอบอาชีพที่เขากำหนดไว้ให้ คือปลูกอูจจาระ หรือพอกหนึ่งแล้ว
ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเป็นขอทาน เขวกิน มีหน้าเข้าในทางปฏิบัติ จังหวัดก็ถูกจำกัดขอบเขต
ขาดเสรีภาพที่จะไปไหนมาไหนได้ตามลัทธิของความเป็นพลเมือง ทั้งนี้เพราะหากเขาจะเดินทางไป
ณ ที่ใด ถ้ายังเชิญเข้าไปในบริเวณที่คนวรรณะสูงกำลังประกอบพิธีอันโคอยู่ก็จะถูกขับไล่ทันที

จะเห็นได้ว่าในสมัยที่พราหมณ์เรืองอำนาจนี้ ระเบบวรรณะมีความมั่นคงและแบ่งแยก
ระหว่างชั้นมากขึ้น มีการกำหนดกฎเกณฑ์ระหว่างวรรณะมากขึ้น เช่น ห้ามการแต่งงานระหว่าง
วรรณะ ห้ามคนต่างวรรณะทำการค้าขายซึ่งกันและกัน หรือแม้แต่การแลกเปลี่ยนสิ่งของระหว่าง
วรรณะก็ปฏิบัติไม่ได้ อาชีพบางอย่างก็สงวนไว้เฉพาะบางวรรณะเท่านั้น เช่น อาชีพนักปราชญ์
หมายความว่ามิใช่ทุกวรรณะจะประกอบอาชีพนี้ได้ นอกจากนี้ในเรื่องอาหารปรากฏว่า อาหาร
บางประเภท พวกพราหมณ์ก็ยังกำหนดอาหารบางประเภทว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมสำหรับผู้เป็น
ทวิชาติ หรือชนชั้นสูงที่จะบริโภค ส่วนการสัมผัสกับชนชั้นต่ำทั้งหญิงและชายก็ถือว่าเป็นมลทินอีกด้วย
ในระยะหลัง ๆ มีการกำหนดวรรณะให้เป็นเรื่องของการสืบทอดไป กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้
ถ้าใครฝ่าฝืนอาจได้รับโทษหนักเบาแล้วแต่กรณี แต่ถ้าหนักมากก็อาจจะไล่ออกจากวรรณะได้
ฉะนั้นการกำหนดวรรณะที่เข้มงวดมากขึ้นย่อมสร้างความไม่พอใจให้แก่คนบางกลุ่มที่มีความคิดจะ
เป็นอิสระ และยังเป็นผลเสียก่อความแบ่งแยกประชาชน ก่อให้เกิดการขาดสามัคคี อันเป็นจุดอ่อน
ประการหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองอินเดีย เมื่อมีศัตรูต่างชาติมารุกรานในระยะต่อมา

ปรากฏว่าพราหมณ์มีบทบาทมากที่สุด และพยายามแสวงหาอำนาจมากขึ้น จนเกือบจะสูงสุดในอาณาจักรและเหนืออำนาจกษัตริย์ด้วย ทั้งนี้เพราะว่า กษัตริย์มีความจำเป็นต้องพึ่งพาราชมนตรีอยู่เสมอ ในการออกทำสงคราม ก็ต้องคอยให้พราหมณ์ทำพิธีอวยพรสรรเสริญ เพื่อให้ได้ชัยชนะกลับมา และเมื่อรบชนะกลับมา ก็ต้องพึ่งบารมีพราหมณ์ทำพิธีเฉลิมฉลองอีก ฉะนั้นในทางการเมือง พราหมณ์จึงดูประหนึ่งเป็นที่พึ่งของกษัตริย์ และยังร่ำรวยอีกด้วย เพราะเวลาทำพิธีกรรมก็ต้องเอาเงินทองทรัพย์สินมาให้พราหมณ์ทำพิธี ฉะนั้น พราหมณ์ทั้งร่ำรวยและทั้งมีอำนาจมาก และก็พยายามแข่งขันอำนาจกับกษัตริย์ตลอดเวลา และผลก็ปรากฏว่า ในยุคที่ศาสนาพราหมณ์กำลังรุ่งเรืองอยู่นี้ พวกพราหมณ์ดูเหมือนจะมีอำนาจมากที่สุด

ฉะนั้น กล่าวโดยสรุปแล้ว พวกพราหมณ์ดูมีอำนาจมากที่สุด เพราะเป็นผู้กำความรู้อันเกี่ยวกับศาสนา และความลับต่าง ๆ จึงเป็นผู้ที่มีคนเคารพนับถือและมีอำนาจมาก พวกพราหมณ์จึงถือว่าตนมีสิทธิพิเศษและเป็นชนชั้นสูงในสังคม ฉะนั้น จึงทำอะไรตามความพอใจของตนเอง เช่น มักจะรับทำพิธีกรรมทางศาสนาให้กับกษัตริย์ที่ร่ำรวยเท่านั้น มักจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับสามัญชน และยังดูถูกอีกว่าพวกสามัญชนไม่ใช่เป็นผู้อุปถัมภ์ตน ทางสังคมพวกวรรณะต่ำก็ถูกกดขี่และเบียดเบียนทางการเมืองก็พยายามแข่งขันอำนาจกับกษัตริย์ ฉะนั้น ด้วยเหตุนี้จึงสร้างความไม่พอใจให้กับพวกที่อยู่ในวรรณะสูงมาก โดยเฉพาะวรรณะกษัตริย์ซึ่งไม่พอใจในพิธีการอันยุ่งยากสลับสน โดยเฉพาะอิทธิพลของคัมภีร์พระเวท ซึ่งมีเหนือจิตใจคนมากขึ้นทุกที จากความไม่พอใจนี้ทำให้ผู้ริเริ่มก่อหลักปรัชญาใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย เพื่อจะปฏิรูปสังคมศาสนาให้ดีขึ้น ในบรรดาปรัชญาและความคิดใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นนี้มีเพียง ๒ หลักเท่านั้นที่มีความสำคัญในสมัยต่อมา คือ ลัทธิชินสาสตร์ (Jainism) และพุทธศาสนา (Buddhism) ซึ่งผู้ริเริ่มทั้งสองคือพระมหาวีระ พระลัทธิตถะ ก็เป็นคนอยู่ในวรรณะกษัตริย์

เชิงอรรถบทที่ ๓

- ¹Al. Basham, The Wonder That was India (New York: 1959),
p. 15.
- ²Dudley, A History of Eastern Civilizations, p. 63.
- ³Majumdar and others, An Advanced History of India, p. 30.
- ⁴Dudley, op. cit., p. 65.
- ⁵จํานงค์ ทองประเสริฐ (แปล), บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย, เล่ม ๑
(พระนคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๓), หน้า ๒๕.
- ⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.
- ⁷เรื่องเดิม, หน้า ๒๐.
- ⁸เสฐียรโกเศศ, ศาสนาเปรียบเทียบ (พระนคร: บรรณาการ, ๒๕๑๕)
หน้า ๑๗๐.
- ⁹เสฐียร พันธรักษ์, ศาสนาเปรียบเทียบ (พระนคร: แพรวศึกษา, ๒๕๑๖), หน้า ๕๕.
- ¹⁰จํานงค์ ทองประเสริฐ (แปล), เรื่องเดิม, หน้า ๕๑-๗.
- ¹¹Dudley, op. cit., p. 66.
- ¹²Ibid., p. 130
- ¹³จํานงค์ ทองประเสริฐ (แปล), เรื่องเดิม, หน้า ๕๗.
- ¹⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒๐.
- ¹⁵เรื่องเดิม, หน้า ๕๒๒-๕.

16 เรื่องเดิม, หน้า ๔๒๔.

17 จุฬิชา โปณฑวนุภาพ, คุณลักษณะพิเศษแห่งพุทธศาสนา (พระนคร: โรงพิมพ์
เพ็ญอักษร, ๒๔๑๑), หน้า ๑๑๓-๒๐๐.
